

O NOUĂ REGLEMENTARE - STATUTUL LUCRĂTORULUI CULTURAL PROFESIONIST

A New Regulation - the Status of the Professional Cultural Worker

Alis VASILE

ABSTRACT

The paper presents a new regulation issued in Romania, in April 2023, regarding the Status of the professional cultural worker, following the E.U. and UNESCO recommendations on the matter of the precarity of artists and cultural workers activity; although not all the UNESCO recommendations are observed by the Romanian regulation, it represents a first step in supporting the independent cultural sector, namely professionals outside the „employee” legal framework, based on a regular „work contract”, offering tax reductions, right of fee negotiations and recognition of work experience. The paper also analyses the international recommendations in force, current national regulations on the status of the artist and the cultural worker, as well as data from recent research on the subject. A special section of the article refers to the present situation of specific occupations in the field of cultural heritage in Romania, indicating the potentially low impact of the new regulation in this particular sector, due to the current national institutional and legal context that favours the regular „work contract”

Key-words: status of artist, status of cultural worker, legislation, cultural legislation, law

<https://doi.org/10.61789/rm.2023.09>

Premise

La începutul lunii aprilie a acestui an, **o nouă reglementare** a intrat în vigoare în România – cea referitoare la **statutul lucrătorului cultural profesionist (Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 21/2023)**¹.

Reglementarea își propune să vină în sprijinul celor ce activează în domeniul culturii, cu precădere al celor care desfășoară activități independente, prin măsuri de ordin fiscal, social și de susținere a formării și mobilității profesionale.

Elaborarea unui act normativ care să vizeze statutul personalului din sectorul cultural a fost asumată ca obligație de România în cadrul Planului național de redresare și reziliență (componenta 11 - Turism și cultură, Reforma nr. 3 - Reformarea sistemului de finanțare a sectorului cultural) și realizată de Ministerul Culturii.

Premisele acestui demers sunt legate, în primul rând, de situația economică și socială istoric precară a artiștilor și a altor categorii de lucrători culturali (elocvent ilustrată prin binecunoscuta formulă „artist sărac”) și, nu mai puțin important, de inițiativele internaționale care au atras atenția asupra acestei reale probleme sociale. Acestea au arătat că este imperativ necesar a se lua măsuri concrete, la nivel de stat, pentru asigurarea unor condiții echitabile din punct de vedere economic și al protecției sociale, pentru desfășurarea activității cultural-artistice, activitate indispensabilă în orice societate, de interes și utilitate generale.

Vom parcurge, în cele ce urmează, documentele internaționale care vizează problematica artistului și a lucrătorului cultural - Recomandarea UNESCO din 1980, privind Statutul artistului², **Rezoluția privind statutul social al artiștilor**³, adoptată de **Parlamentul European** la 7 iunie 2007, **Concluziile Consiliului European** cu privire la **Planul de lucru în domeniul culturii pentru perioada 2019-2022** (2018/C 460/10)⁴, **Recomandarea Consiliului European privind accesul la protecție socială pentru lucrători și pentru persoanele care desfășoară o activitate independentă** (2019/C 387/01)⁵ - și, de asemenea, problemele specifice activității cultural-artistice, așa cum au fost expuse în documentele respective și în alte studii sau reglementări legale.

1 O.U.G. nr. 21 din 5 aprilie 2023 privind Statutul lucrătorului cultural profesionist, publicată în M.Of. nr. 297 din 7 aprilie 2023 - <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/266709> (Accesat: 21.05.2023).

2 Recommendation concerning the Status of the Artist, UNESCO, 1980 - <https://en.unesco.org/creativity/publications/unesco-recommendation-concerning-status-artist-1980> (Accesat: 21.05.2023).

3 Rezoluția privind statutul social al artiștilor, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-6-2007-0236_RO.html (Accesat: 21.05.2023).

4 Planul de lucru în domeniul culturii pentru perioada 2019-2022, [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX:52018XG1221\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX:52018XG1221(01)&from=EN) (Accesat: 21.05.2023).

5 Recomandarea Consiliului European privind accesul la protecție socială pentru lucrători și pentru persoanele care desfășoară o activitate independentă (2019/C 387/01) - [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX:32019H1115\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX:32019H1115(01)&from=EN) (Accesat: 21.05.2023).

Probleme incidente specificului activității artistice și culturale

Recomandarea UNESCO 1980 privind Statutul artistului, în preambulul său, recunoștea necesitatea integrării artelor în viața societății și necesitatea ca statul să sprijine crearea și să **sustină condițiile materiale necesare manifestării talentului creator, inclusiv dreptul artistului de a beneficia de securitate socială**. Recomandarea arată că **manifestarea artistică este în beneficiul întregii societăți, contribuind la progresul general al acesteia**.

De asemenea, Recomandarea evidențiază faptul că activitatea artistică este caracterizată de intermitența contractuală a muncii și de variații mari ale veniturilor, aspecte care nu ar trebui să constituie o limitare a libertății de creație, publicare și diseminare a creației artistice.

Raportul „The status and working conditions of artists and cultural and creative professionals”⁶ elaborat de **European Expert Network on Culture and Audiovisual** (EENCA), aduce în atenție situația precară a profesioniștilor din sectorul cultural și al industriilor creative – self-employed, freelancers, contracte cu durată determinată ori redusă sau de alt tip decât contractele standard de muncă – situație tradusă în iregularitatea veniturilor; pentru a contracara aceste dezavantaje, mai arată raportul, mulți dintre acești profesioniști contractează locuri de muncă secundare care să le ofere acces la un anumit grad de securitate socială, confruntându-se, în consecință, cu provocarea de a putea aloca suficient timp muncii de creație, artistice.

În **Rezoluția privind statutul social al artiștilor**, adoptată de **Parlamentul European** la 7 iunie 2007, se atrăgea atenția asupra problematicii securității sociale și veniturilor artiștilor, precum și asupra situației precare a muncii acestora.

Uniunea Europeană, prin **Planul de lucru pentru cultură 2019-2022 al Consiliului European**, recunoaște drept principii de bază valoarea intrinsecă a culturii și contribuția acesteia la dezvoltarea socială și economică sustenabilă, una dintre cele cinci priorități stabilite fiind crearea unui „ecosistem care să susțină artiștii, profesioniștii din domeniul cultural și creativ și conținutul european”⁷.

În **Concluziile Consiliului European** cu privire la **Planul de lucru în domeniul culturii pentru perioada 2019-2022** (2018/C 460/10) se arată că: „Libertatea artistică este strâns legată de condițiile sociale și economice ale profesioniștilor și instituțiilor din domeniul cultural. Sectoarele culturale și creative din Europa se caracterizează prin desfășurarea de activități

6 „The status and working conditions of artists and cultural and creative professionals”, European Expert Network on Culture and Audiovisual - <https://eenca.com/index.cfm/publications/the-status-and-working-conditions-of-artists-and-cultural-and-creative-professionals/> (Accesat: 21.05.2023).

7 „An ecosystem supporting artists, cultural and creative professionals and European content” - Council conclusions on the Work Plan for Culture 2019-2022 (2018/C 460/10) - [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018XG1221\(01\);](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018XG1221(01);) versiunea în limba română - [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX:52018XG1221\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX:52018XG1221(01)&from=EN) (Accesat: 21.05.2023).

independente, întreprinderi mici și microîntreprinderi și diversitate culturală și lingvistică. Artiștii și profesioniștii din domeniul cultural și creativ au tendința de a avea cariere bazate pe proiecte și un nivel ridicat de mobilitate, având adesea venituri inconstante și imprevizibile și combinând mai multe locuri de muncă pentru a-și câștiga existența. Inovarea este determinată în special de artiști și creatori individuali, precum și de instituții culturale mici, care creează valoare în principal pe baza unor active necorporale, cum ar fi ideile originale, know-how-ul și creativitatea. Pentru a spori competitivitatea Europei și a stimula inovarea, Europa trebuie să își valorifice activele creative și culturale. Mobilitatea artiștilor și a profesioniștilor din domeniul cultural și creativ, circulația și traducerea conținutului european, formarea și dezvoltarea talentelor, plata și condițiile de muncă echitabile, accesul la finanțare și la cooperarea transfrontalieră reprezintă chestiuni de interes specific pentru cercetare și schimburi la nivel european.”

Raportul UNESCO asupra implementării Recomandării privind Statutul artistului, din 2014⁸ identifică următoarele chestiuni de actualitate pentru statutul artistului și al lucrătorului cultural:

- tehnologiile digitale și internetul;
- mobilitatea transnațională;
- protecția socială;
- libertatea de expresie artistică.

Recomandarea Consiliului European privind accesul la protecție socială pentru lucrători și pentru persoanele care desfășoară o activitate independentă (2019/C 387/01)⁹ are ca obiectiv protejarea¹⁰ tuturor persoanelor care nu beneficiază integral de securitate socială, ca urmare a formei ori duratei muncii desfășurate și care, în consecință, sunt expuse unui risc mai mare de precaritate și instabilitate; cu referire directă la lucrătorii care desfășoară activități independente, *Recomandarea* precizează domeniile de securitate socială pe care statele membre ale U.E. trebuie să le aibă în vedere: prestațiile de șomaj, prestațiile de boală și de asistență medicală, prestațiile de maternitate/paternitate, prestațiile de invaliditate, prestațiile pentru limită de vârstă și prestațiile de urmaș, prestațiile în cazul unor accidente de muncă și boli profesionale.

Legea spaniolă din 2018, privind **Statutul artistului**, în preambulul său, arată că munca artistică se caracterizează prin **intermitență, eterogenitate și instabilitate** la un nivel superior față de alte sectoare; de asemenea, se precizează că piața muncii este în schimbare accelerată, în mod particular piața muncii culturale și că, uneori, vocația culturală este înțeleasă greșit ca

8 UNESCO 1980 Recommendation concerning the Status of the Artist: survey for consolidated report, 2014, <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000230191> (Accesat: 21.05.2023)

9 Recomandarea Consiliului European privind accesul la protecție socială pentru lucrători și pentru persoanele care desfășoară o activitate independentă (2019/C 387/01) - [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX:32019H1115\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX:32019H1115(01)&from=EN) (Accesat: 21.05.2023).

10 Vezi anexa 1

fiind contrară celei profesionale¹¹, fiind necesară asigurarea nediscriminării fiscale, de regim de muncă și securitate socială și îmbunătățirea condițiilor materiale, subliniindu-se importanța culturii și arătând că autorii și alți profesioniști din sectorul cultural merită o remunerație justă și o protecție similară celei acordate altor categorii de lucrători. Actul normativ respectiv avansează o serie de măsuri cu caracter fiscal referitoare la condițiile de muncă și la securitatea socială.

O altă problemă de dată mai recentă și în evoluție este influența noilor modele de lucru, create prin intermediul tehnologiilor digitale – așa-numita „**platform economy**” care înlocuiește din ce în ce mai mult formele de comerț tradiționale, permițând artiștilor și lucrătorilor culturali să își distribuie, promoveze sau vândă producțiile proprii¹², **în condiții de cele mai multe ori unilaterale, stabilite de platformele digitale**, având, totodată, impact asupra formulelor anterioare de valorificare a creației cultural-artistice (prin intermediari ca edituri, case de discuri, case de producție etc.). În anul 2017, **Parlamentul European** a adoptat o **Rezoluție pentru Agenda europeană pentru economia colaborativă**¹³ în care erau semnalate riscurile privind relațiile de muncă dintre lucrători și platformele colaborative. Și formula „**gig economy**” ridică probleme specifice angajamentelor pe termen scurt, sistemul respectiv presupunând poziții temporare pentru care sunt contractați lucrători independenți.

În **studiul**¹⁴ elaborat de **European Expert Network on Culture and Audiovisual**, se afirmă că nu este cunoscut cu exactitate numărul celor care lucrează în așa-numita „platform economy”, estimându-se că aprox. 11% din forța de muncă a U.E. utilizează platforme digitale în anul 2020 și că 1.4% desfășura activitatea de bază în acest sistem, cei mai mulți utilizatori având și alte surse de venit și remunerații scăzute prin intermediul platformelor, puțini reușind să câștige venituri relativ bune.

În **studiul EENCA**¹⁵ se menționează că lucrătorii cu angajamente non-standard au frecvent acces mai redus la securitate socială decât salariații cu contracte standard de muncă; forța de muncă din domeniul culturii, la nivel european (aproximativ 7.3 milioane de persoane, 3.7% din totalul

11 Real Decreto-ley 26/2018, de 28 de diciembre, por el que se aprueban medidas de urgencia sobre la creación artística y la cinematografía - <https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-2018-17990> (Accesat: 21.05.2023). Pentru extrasul din preambul, vezi anexa 2.

12 „The status and working conditions of artists and cultural and creative professionals”, European Expert Network on Culture and Audiovisual (EENCA), Panteia&iMinds-SMIT (VUB), EAC-2015-0184 - <https://eenca.com/index.cfm/publications/the-status-and-working-conditions-of-artists-and-cultural-and-creative-professionals/> (Accesat: 21.05.2023).

13 https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2017-0271_RO.html (Accesat: 21.05.2023).

14 „The status and working conditions of artists and cultural and creative professionals”, European Expert Network on Culture and Audiovisual (EENCA), Panteia&iMinds-SMIT (VUB), EAC-2015-0184 - <https://eenca.com/index.cfm/publications/the-status-and-working-conditions-of-artists-and-cultural-and-creative-professionals/> (Accesat: 21.05.2023).

15 Ibidem.

forței de muncă active și 7.2 milioane în anul 2020, 3.6% din totalul forței de muncă active, potrivit Eurostat¹⁶). Totodată, în sectorul cultural și creativ, ponderea lucrătorilor independenți („self-employed”) este semnificativ mai mare decât în alte sectoare – 32%, față de 14% din totalul forței de muncă, la nivelul U.E.-27, în anul 2019. În anul 2020 s-a înregistrat aceeași proporție, de peste două ori mai mare față de numărul lucrătorilor independenți din alte sectoare¹⁷. În ceea ce privește asigurarea veniturilor necesare traiului zilnic, **25% dintre cei care lucrează în domeniul spectacolelor live, 33% din cei care lucrează în sectorul muzical și 40% dintre cei care lucrează în aria artelor vizuale au locuri de muncă în afara sectorului artistic**¹⁸. La nivelul U.E., în anul 2020, în domeniul cultural lucrau 1.2 milioane de tineri (15-29 de ani), reprezentând 16.4% din forța de muncă din domeniul culturii, un procent ușor mai scăzut decât cel la nivel global economic.¹⁹

Potrivit unui studiu realizat de Creative Hubs Network (intitulat „The Not So Hidden Crisis”) și citat de Raportul EENCA, 61% din cei care lucrează în domeniul artelor vizuale și al meșteșugurilor, 55% dintre cei care lucrează în domeniul muzical, 50% dintre cei care lucrează în domeniul cinematografic și 44% dintre cei care lucrează în aria artelor spectacolului sunt fie lucrători independenți, fie contractați sub alte forme decât cea a contractului de muncă.

În același **material EENCA**, sunt prezentate mai multe date privind formele de desfășurare a muncii cultural-artistice și dificultăți legate de venituri: în anul 2018, în Marea Britanie, două treimi dintre artiști câștigau mai puțin de 6.000 de euro din activități culturale, aproximativ jumătate acceptau roluri neretriuite și 60% aveau un al doilea loc de muncă în afara sectorului de divertisment; 20% nu avuseseră nici un angajament plătit în ultimele 6 luni și doar 13% câștigau peste 24.000 euro/an din prestații artistice. De asemenea, studiul concluzionează că **doar artiștii consacrați își permit să trăiască exclusiv din veniturile aduse de activitatea cultural-artistică**; mai mult, analiza indica faptul că în multe cazuri artiștii își finanțează propria activitate cultural-artistică și există situații în care nu sunt doar neretriuiți, ci trebuie și să plătească pentru a-și prezenta creațiile.²⁰

Demersurile europene referitoare la instituirea unui statut al artistului și al lucrătorului în cultură vizează susținerea creației artistice libere, ca fundament al inovației în U.E., și libertatea de creație, care nu ar trebui să fie restricționată, condiționată de imperativul satisfacerii unor nevoi de bază (accesul la asigurările sociale) – spre exemplu, contractarea unor locuri de muncă fără conexiune cu activitatea artistică, doar în scopul acoperirii acestor nevoi, cu consecința reducerii capacității și disponibilității pentru creația artistică; în același timp, insecuritatea statutului de artist îndepărtează tinerii formați în domeniul artelor de

16 Date corespunzătoare U.E.-27, raportate de Eurostat pentru anul 2018, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Culture_statistics_-_cultural_employment (Accesat: 21.05.2023).

17 Ibidem.

18 Panteia&iMinds-SMIT (VUB), Op. cit., p 21

19 Idem nota 16.

20 Panteia&iMinds-SMIT (VUB), Op. cit., pp 21-22.

la un parcurs artistic, cu consecința scăderii numărului de creații și a calității artistice, per ansamblu. În anul **2020**, în **Uniunea Europeană erau 1.7 milioane de artiști și scriitori**, reprezentând 23% din totalul forței de muncă din sectorul cultural; dintre aceștia, **46% erau independenți** („self-employed”)²¹; cel mai înalt nivel al ponderii lucrătorilor independenți se înregistra în Olanda, 47% și Italia, 46%, **România având cel mai scăzut nivel, 15%**, față de **media europeană de 33%**. În timp ce în toate celelalte țări din U.E. ponderea lucrătorilor culturali independenți este mai mare decât a lucrătorilor independenți din alte sectoare, în **România raportul este invers, în sectorul cultural ponderea independenților este mai mică decât în alte sectoare** – 15%, față de media generală de 17%. La polul opus se situează Olanda și Italia, cu o pondere de 47% și, respectiv, 46%. **Dintre lucrătorii culturali europeni, 76%** erau angajați cu **normă întreagă**, față de **media generală de 81%**, iar în **România** procentul este de **95%**.²²

Un alt **studiu**²³, din anul **2014**, realizat în **Statele Unite ale Americii**, atrăgea atenția asupra faptului că, la acel moment, existau 2 milioane de absolvenți de studii de artă și 1.2 milioane de artiști în activitate, dintre care doar 200.000 erau absolvenți de studii artistice, 16% aveau studii universitare în domeniu, iar 40% nu aveau studii superioare; 300.000 de persoane desfășurau activități artistice ca ocupație secundară.

Statutul artistului, definiția artistului și lucrătorului în cultură

Ce este artistul, ce este lucrătorul din domeniul culturii și ce înseamnă un statut al acestora? Vom parcurge în continuare mai multe accepțiuni ale acestor termeni, consacrate la nivel internațional – prin Recomandarea UNESCO 1980 – și prin intermediul unor acte normative naționale din Germania, Franța, Canada și Spania.

Prin „**statut**”, așa cum se arată în Recomandarea UNESCO 1980²⁴ și în Raportul UNESCO din 2014²⁵, se înțelege poziția acordată artistului în societate, pe baza rolului important pe care acesta îl are și recunoașterea libertăților și drepturilor de care artistul ar trebui să se bucure, inclusiv drepturi morale, economice și sociale, în special venituri financiare și securitate socială.

21 https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Culture_statistics_-_cultural_employment (Accesat: 21.05.2023).

22 Ibidem.

23 „Artists Report Back”, BFAMFAPhD, 2014 - <http://goo.gl/N2AYyx> (Accesat: 21.05.2023).

24 Recommendation concerning the Status of the Artist, UNESCO, 1980, <https://en.unesco.org/creativity/publications/unesco-recommendation-concerning-status-artist-1980> (Accesat: 21.05.2023). Pentru definiția statutului, vezi anexa 3a.

25 UNESCO 1980 Recommendation concerning the Status of the Artist: survey for consolidated report, 2014, <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000230191> (Accesat: 21.05.2023). Pentru definiția statutului, vezi anexa 3b.

Recomandarea UNESCO 1980²⁶ definește termenul de „artist” astfel: „**Artist** desemnează orice persoană care creează sau dă expresie creativă sau re-creează opere de artă, care consideră creația sa artistică drept o parte esențială a vieții sale, care contribuie în acest mod la dezvoltarea artei și culturii și care este sau cere să fie recunoscut drept artist, fie că se află sau nu în raporturi de muncă sau de asociere.” Așadar, identificarea sau auto-identificarea ca „artist” nu este condiționată decât de actul de creație, și nu de alte raporturi sau circumstanțe sociale ori economice.

Raportul UNESCO din 2014²⁷ precizează că în noțiunea de „artist” sunt incluși „autori, creatori, performeri și interpreți care lucrează în următoarele domenii: literatură și publicistică, artele spectacolului (inclusiv teatru de păpuși, circ, mimă), dans, muzică (compozitori, muzicieni, cântăreți, coriști, aranjori, dirijori etc.), arte vizuale (pictură, sculptură, grafică, fotografie, multimedia etc.), audiovizual (cinema, televiziune, radio, multimedia etc.)”.

Un **studiu**²⁸ **publicat în anul 2013, în Slovacia**, propunea cinci moduri de definire sau încadrare ca artist, din perspectiva stabilirii unui statut juridic special:

1. definire / încadrare prin apartenența la o asociație profesională;
2. definire / încadrare prin acreditarea de către o comisie de specialiști (formulă utilizată în Olanda);
3. încadrarea de către o autoritate fiscală (care stabilește eligibilitatea);
4. definire / încadrare prin creația / producția artistică – artistul este o persoană care produce artă (lucrări de artă, materiale ce fac obiectul dreptului de autor etc.); (formulă aplicată în Franța și Marea Britanie);
5. definire / încadrare după natura activității artistice – respectiv, dacă activitatea artistică este derulată ca afacere („business-like”); această formulă este relevantă pentru sisteme naționale care vizează măsuri de protecție introduse prin regimul de taxare.

Legea²⁹ **germană privind Asigurarea Socială a Artiștilor, din 1981**, stabilește un regim obligatoriu de înscriere într-un sistem special de asigurare socială pentru artiștii independenți („self-employed”). În acest sens, „artistul” este definit drept „orice persoană care creează, practică sau predă muzică,

26 Recommendation concerning the Status of the Artist, UNESCO, 1980, <https://en.unesco.org/creativity/publications/unesco-recommendation-concerning-status-artist-1980> (Accesat: 21.05.2023). Pentru definiția artistului, vezi anexa 4a.

27 UNESCO 1980 Recommendation concerning the Status of the Artist: survey for consolidated report, 2014, <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000230191> (Accesat: 21.05.2023). Pentru definiția artistului, vezi anexa 4b.

28 Slovak Coalition for Cultural Diversity, „Status Of The Artist: Working Document For A General International Debate”, 2013 - <https://www.aiap-iaa.org/Status%20of%20the%20Artist.%202014.pdf> (Accesat: 21.05.2023).

29 Gesetz über die Sozialversicherung der selbständigen Künstler und Publizisten (Künstlersozialversicherungsgesetz - KSVG) <https://www.gesetze-im-internet.de/ksvg/BJNR007050981.html> (Accesat: 21.05.2023).

spectacole sau arte vizuale. Publicist în sensul acestei legi este oricine e activ ca scriitor, jurnalist ori într-un mod similar unui jurnalist sau care predă jurnalism”. Există trei condiții de eligibilitate pentru acest sistem:

- aplicantul trebuie să practice o profesie artistică în mod comercial, nu doar temporar, și să nu aibă mai mult de un angajat;
- activitatea artistică desfășurată de aplicant trebuie să se încadreze în standardele ocupaționale existente;
- aplicantul trebuie să câștige cel puțin 3.900 de euro pe an din activitatea artistică, cu excepția celor recent intrați pe piață, care plătesc contribuții lunare fixe, reduse, pentru primii 3 ani de activitate.

Regimul juridic din **Franța** vizează o anumită categorie, cea a „intermitenților” care activează în aria spectacolului (spectacole și audiovizual – cinema, televiziune), respectiv, artiști sau tehnicieni care, prin natura profesiei, alternează perioadele de angajare / contractare, cu cele de șomaj. Intermitenții sunt angajați prin contracte de muncă cu durată determinată. Facilitățile acordate de stat vizează în primul rând șomajul de șomaj (Pôle Emploi Spectacle), intermitentul trebuie să fi lucrat, anterior înscrierii în sistem, 507 ore, pe parcursul a 319 sau 304 zile (pentru artiști, respectiv tehnicieni); o altă condiție este aceea ca beneficiarul să nu fie administrator sau acționar la o societate comercială, ceea ce i-ar conferi un statut permanent în această calitate (se pot accepta excepții, în măsura în care activitatea comercială nu reprezintă o sursă majoritară de venit).

În **Canada**, o lege³⁰ privind Statutul artistului a fost adoptată în anul 1992; aceasta vizează profesioniști independenți antreprenori care:

- sunt autori de opere artistice, literare, teatrale, muzicale sau audiovizuale, în sensul legislației privind dreptul de autor;
- prezintă, cântă, recită, declamă, joacă, dirijează sau execută în orice formă o operă literară, muzicală, teatrală sau un număr de mimă, varietăți, circ, marionete;
- fac parte din categorii profesionale reglementate și participă la acte de creație în următoarele domenii: artele scenei, muzică, dans și varietăți, cinema, radio și televiziune, înregistrări audio, video și dublaj, reclame publicitare, meserii artistice și arte vizuale.

Actul are ca obiect stabilirea și implementarea unui regim juridic al raporturilor de muncă dintre producători și artiști, ambele categorii având vocația de a se asocia liber și de a negocia și încheia acorduri-cadru de muncă (asociațiile de artiști acreditate au calitatea de a încheia acorduri sectoriale unice).

Conseil canadien des relations industrielles poate decide inclusiv dacă o persoană e artist sau producător, în analiza aplicațiilor pentru conformitate cu Statutul artistului, ținând cont, în scopul determinării caracterului profesionist al activității antreprenorului independent, de faptul că

³⁰ Loi sur le statut de l'artiste (L.C. 1992, ch. 33) - <https://laws-lois.justice.gc.ca/fra/lois/s-19.6/page-1.html#docCont> (Accesat: 21.05.2023).

prestațiile artistice ale aplicantului sunt comunicate public în schimbul unei remunerații, de recunoașterea acestuia de către alți artiști, de faptul că este în curs de a deveni artist prin mijloacele uzuale sau că este membru al unei asociații de artiști.³¹

Legea **spaniolă** din 2018, privind Statutul artistului, stipulează că facilitățile fiscale pe care le prevede vizează interpreți, artiști, regizori și tehnicieni, persoane fizice sau producători de pelicule cinematografice și organizatori de spectacole / opere teatrale și muzicale.

Bune practici normative la nivel internațional

Care sunt practicile normative actuale, referitoare la statutul lucrătorilor culturali, ce măsuri au fost prevăzute pentru susținerea acestei categorii profesionale? După cum vom vedea în continuare, reglementările în materie sunt încă limitate ca număr, măsurile sunt diferite ca anvergură, impact și conținut, ceea ce arată încă o dată că problemele de precaritate și inechitate socio-economică ale lucrătorilor din domeniul culturii rămân actuale și că soluțiile încă rămân a fi identificate și armonizate, într-un viitor nu foarte apropiat.³¹

Raportul EENCA citat anterior reține mai multe **state ale U.E.**³² care au **reglementări și sisteme speciale pentru artiștii independenți** („self-employed artists”): sisteme speciale pentru prestații sociale aferente **șomajului, scutiri de taxe sau taxe reduse aplicate veniturilor artiștilor, scheme de granturi** din fonduri publice. Ca urmare a fluctuației veniturilor, de la un an la altul, utilizarea ca bază de impozitare a unei medii a veniturilor este considerată un mecanism util în reducerea poverii fiscale asupra artiștilor și profesioniștilor din sectorul creativ. De asemenea, granturile sunt apreciate drept cel mai eficient și mai larg răspândit instrument de politică publică în sprijinul acestei categorii de lucrători. Alte instrumente amintite sunt împrumuturile, schemele de garantare, avantaje fiscale pentru donatori, sponsori și crowdfunding-ul.

Raportul enumeră următoarele acte normative naționale și prevederi în materie:

- **Germania** – Legea privind Asigurările sociale pentru artiști (Artists’ Social Insurance Act), 1981;
- **Olanda** – Legea privind Sistemul de venituri pentru artiști (Artists Income Scheme Act), 1998;
- **Luxemburg** – Legea privind măsurile sociale pentru artiștii profesioniști independenți, performerii intermitenți și pentru promovarea creației artistice (Law on social measures for the benefit of independent professional artists and intermittent performers, and the promotion of artistic creation), 2014;

³¹ Ibidem. Pentru detalieri, vezi anexa 5.

³² Austria, Belgia, Bulgaria, Croația, Estonia, Finlanda, Franța, Germania, Lituania, Letonia, Olanda

- **Letonia** – Legea privind pensiile pentru serviciu de durată, pentru artiști interpreți contractați de autorități publice în cadrul orchestrelor și corurilor profesionale, al instituțiilor de concert, al circurilor și teatrelor (Law on Longservice pensions for performing artists employed by state and local government professional orchestras, choirs, concert organisations, circuses and theatres), 2004;
- **Ungaria** – EKHO Law – condiții mai favorabile și proceduri simplificate pentru anumite profesii, inclusiv artiști și profesioniști din sectorul cultural și creativ; se aplică celor al căror venit anual nu depășește 100.000 de euro, în acest caz, baza minimă obligatorie pentru reținerea contribuțiilor la sistemul de securitate socială fiind salariul minim pe economie;
- **Franța** - Sistemul de securitate socială pentru artiștii independenți (Social Security Scheme for Self-Employed Artists), 1977;
- **Belgia** – artiștii sunt considerați fie angajați, fie independenți („self-employed”); pentru a încuraja munca salariată, sistemul oferă o reducere a contribuției angajatorilor la sistemul de securitate socială; actul a fost adoptat în 2013;
- **Austria** – Legea privind Securitatea socială pentru artiști (Law on Social Security for Artists), 2001 – dacă artistul nu realizează venitul minim pentru a putea plăti contribuțiile minime obligatorii, diferența o plătește statul; există și o schemă de contribuție voluntară pentru șomaj, prin Social Insurance Institute;
- **Croația** – artiștii au dreptul la suplimente la pensie, asigurări de sănătate și de dizabilitate; membrii Asociației Croate a Artiștilor Independenți pot aplica la schema de plată prin bugetul de stat a contribuțiilor de asigurări sociale, dacă îndeplinesc anumite condiții stabilite prin lege.

Grupul de lucru constituit la nivelul Uniunii Europene prin Metoda Coordonării Deschise (O.M.C.), în raportul³³ său din iunie 2022, a reținut următoarele inițiative și practici la nivel național, în cadrul U.E.:

- **Platforma olandeză ACCT** (Platform Labour Market Cultural and Creative Future) a prezentat un program pe care îl derulează atât pentru lucrători culturali angajați cu contracte standard, cât și pentru lucrători independenți – acordarea de finanțări pentru pregătire profesională, acoperind 1/3 din costurile respectivelor programe de pregătire, în cuantum maxim de 2000 euro/an;
- **Cipru**, în anul 2017, a introdus o **primă reglementare asupra statutului artiștilor**; statul acoperă un anumit procent din contribuțiile aferente securității sociale și, de asemenea, se preconizează instituirea unui registru pentru artiști și asociații profesionale. O nouă reglementare se află în discuție, propunând îndeplinirea a cel puțin 2 dintre următoarele 8 criterii, pentru eligibilitate: cel puțin 2 spectacole

³³ Documentul citat a fost pus la dispoziție de doamna dr. Delia Bădoi, membră a echipei de elaborare a proiectului normativ privind Statutul lucrătorului cultural profesionist și reprezentantă a României în grupul de lucru european.

publice pe an, recunoaștere de către breaslă, membri ai Academiei Cipriote, persoane care au reprezentat oficial țara, persoane ale căror lucrări au fost achiziționate de muzee, absolvenți ai unei universități de artă.

- **Letonia** a adoptat o **lege privind statutul artiștilor**, în 2017; actul definește artistul, sectoarele vizate, măsurile de sprijin (care se acordă artiștilor care temporar nu au nici un venit sau care sunt în incapacitate de muncă temporară, acestora adăugându-li-se pensii); potrivit legii, fundațiile plăteau, în anul 2021, o contribuție minimă obligatorie pentru lucrătorii independenți (corespunzătoare a 30 de persoane).
- **Portugalia** a introdus o nouă reglementare privind statutul artiștilor, adresată lucrătorilor cu contracte standard, lucrătorilor independenți și asociațiilor din sectorul privat; pentru a fi eligibili, artiștii profesioniști trebuie să se înscrie în registrul gestionat de Ministerul Culturii, criteriul de eligibilitate fiind de natură fiscală (la momentul elaborării raportului O.M.C., erau înscriși cca. 1.800 de profesioniști în registru); lucrătorii sunt asigurați pe parcursul perioadelor de inactivitate, prestațiile depinzând de durata contribuției anterioare a lucrătorului și de alte condiții cumulative.
- **Grecia** va iniția un program de colaborare între Ministerul Culturii și Ministerul Sănătății, „Art on Prescription” („Artă la recomandarea medicului” / „Artă pe rețetă”) prin care se va prescrie participarea la evenimente artistice a celor suferind de demență și de alte boli.
- **Estonia** – modelul estonian este similar celui din Letonia, respectiv, se acordă sprijin pentru lucrătorii culturali freelance care temporar nu realizează venituri; de asemenea, se acordă sprijin și pentru 17 asociații artistice estone.
- **Bulgaria** operează un registru al organizațiilor culturale (în număr de peste 2.500, la data elaborării raportului grupului O.M.C.). Pe baza înregistrării, acestea pot aplica la programele de finanțare derulate de Ministerul Culturii. Începând cu anul 2020, există scheme pentru burse și inițiative creative, ca și pentru proiecte artistice cu componentă socială. Se preconizează elaborarea unui nou registru ce va fi corelat cu modificări legislative și cu introducerea unui statut al artistului.

Legea **germană** privind Asigurarea Socială a Artiștilor, din 1981, stipulează că artiștii independenți (definiți, în scopul legii, prin trei criterii de eligibilitate prezentate anterior) au obligația de a se înscrie la Fondul pentru Asigurare Socială a Artiștilor, care oferă acces la servicii de sănătate, îngrijire pe termen lung și îngrijire pentru seniori, pensii și reducerea taxei contributive la 40% din valoarea standard, restul de 60% fiind plătit de companii care utilizează în mod curent muncă artistică și culturală.

În **Franța**, există o multitudine de modalități prin care s-au instituit drepturi speciale pentru „intermitenții” care desfășoară activități în anumite domenii culturale („l’intermittent du spectacle”): legi,

regulamente și numeroase acorduri colective privind condițiile de muncă și asigurările sociale, inclusiv formare profesională pe tot parcursul vieții, aceste acorduri făcând obiectul unor negocieri ample³⁴. În anul 2016, a fost înființat „Fonds pour l’emploi pérenne dans le spectacle”, cu un buget de 90 de milioane de euro, destinat: sprijinirii angajării de personal cu contract de muncă pe durată nedeterminată (ajutorul era în cuantum de 1.000 de euro/trimestru); alocării de prime de angajare pe durată nedeterminată pentru intermitenții al căror salariu este inferior a 3 salarii minime pe economie și care se acordă angajatorului, pentru 4 ani; acordării de prime pentru contracte de lungă durată; tinerilor aflați în primii 3 ani de activitate, cărora li se alocă un ajutor de 1.000 de euro pe lună, pentru 4 luni, pentru orice contract cu o durată de cel puțin o lună.

În cadrul grupurilor de lucru O.M.C.³⁵, Flora Jeanneau a menționat că pentru a fi beneficiar al sistemului destinat „intermitenților”, este necesar să fi lucrat minimum 507 ore de-a lungul unei perioade de 10 luni, inclusiv în activități de predare sau de alt tip, nu neapărat artistice; se preconizează, de asemenea, acordarea unei alocații zilnice pentru „intermitenți”; în anul 2020, erau 120.000 de beneficiari în sistem.

În **Spania**, Legea privind Statutul artistului³⁶ prevede, pentru persoane fizice, reduceri ale cotei impozitului pe venit, pentru acele venituri provenite din drepturi de autor. Pentru persoane juridice (înscrise în Registrul Întreprinderilor Cinematografice gestionat de Ministerul Culturii), sunt prevăzute diverse deduceri din baza impozabilă (pentru cheltuieli de personal, pentru contractarea de servicii tehnice), în anumite condiții, precum și cote reduse de TVA. Artiștii care activează în sectorul spectacolelor pot beneficia de regimul general de securitate socială și în perioade de inactivitate, dacă au prestat servicii profesionale în anul anterior, cu o durată de minimum 20 de zile, pentru care au primit remunerații care depășesc valoarea a trei salarii minime „interprofesionale” lunare. În perioada de inactivitate, artistul are obligația de a contribui lunar, în cuantum de 11.50% din baza minimă în vigoare.

34 Spre exemplificare a procesului de negociere: <https://www.journaldunet.fr/management/guide-du-management/1200121-le-statut-de-l-intermittent-du-spectacle/> (Accesat: 21.05.2023).

35 O.M.C. Report on Multilingualism/Translators - <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/a4059b86-8317-11ec-8c40-01aa75ed71a1/language-en> (Accesat: 21.05.2023).

36 Real Decreto-ley 26/2018, de 28 de diciembre, por el que se aprueban medidas de urgencia sobre la creación artística y la cinematografía - <https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-2018-17990> (Accesat: 21.05.2023).

Reglementări din România anterioare O.U.G. nr. 21/2023

O.U.G. nr. 21/2023 nu este prima reglementare din România care să vizeze protecția socială a lucrătorilor culturali sau care să prevadă măsuri complementare de sprijin pentru sectorul cultural.

Reținem, chiar ca exemplu de bună practică, acordarea unei **indemnizații de 50% din pensia cuvenită** potrivit legii, pentru pensionarii din sistemul public de pensii, în beneficiul membrilor uniunilor de creatori legal constituite și recunoscute ca fiind de utilitate publică (**Legea nr. 8/2006**³⁷). Potrivit datelor prezentate în „Propunerea de politică publică Consolidarea unui statut societal al artistului, autorului și creatorului în România”, în anul 2018 existau 9 uniuni beneficiare: Uniunea Scriitorilor din România, Uniunea Compozitorilor și Muzicologilor din România, Uniunea Artiștilor Plastici din România, Uniunea Teatrală din România, Uniunea Cineaștilor din România, Uniunea de Creație Interpretativă a Muzicienilor din România, Uniunea Autorilor și Realizatorilor de Film din România, Uniunea Arhitecților din România, Uniunea Ziariștilor Profesioniști din România.³⁸

Legea nr. 109/2005 privind instituirea **indemnizației pentru activitatea de liber-profesionist a artiștilor interpreți sau executanți** din România³⁹ vizează, potrivit art. 1, „dreptul la indemnizație al artiștilor interpreți sau executanți, cetățeni români, care au desfășurat activitate artistic-interpretativă în regim de liber-profesionist în perioada 1 ianuarie 1950 - 27 septembrie 1999 pe teritoriul României sau în străinătate”. Art. 3 lit. a) definește subiecții legii - „artiștii interpreți sau executanți sunt actorii, cântăreții, muzicienii, dansatorii, artiștii de circ și alte persoane care prezintă, cântă, dansează, recită, declamă, joacă, interpretează, dirijează, exprimă ori execută în orice modalitate o operă literară sau artistică, un spectacol de orice fel”. Condițiile pentru a beneficia de indemnizația lunară respectivă sunt stipulate la art. 5:

- desfășurarea activității în regim de liber-profesionist;
- au vârsta standard de pensionare, prevăzută de lege;
- activitatea artistic-interpretativă s-a realizat pe o perioadă de minimum 10 ani (perioada reprezintă ani calendaristici cu minimum 92 de zile lucrătoare în care s-au desfășurat activități specifice, alte intervale insuficiente pentru obținerea pensiei în sistemul public, reprezentând vechime în specialitate, excluzându-se din calcul perioadele-stagiu de

37 Legea nr. 8/2006 privind instituirea indemnizației pentru pensionarii sistemului public de pensii, membri ai uniunilor de creatori legal constituite și recunoscute ca persoane juridice de utilitate publică, republicată în M.Of. nr. 767/2016, <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/67903>, (Accesat: 21.05.2023)..

38 <https://statutulartistului.ro/wp-content/utile/Propunere-Politica-Publica-Consolidarea-unui-statut-societal-al-artistului-autorului-creatorului-in-Romania.pdf> (Accesat: 21.05.2023).

39 Legea nr. 109/2005, <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/61550> (Accesat: 21.05.2023).

cotizare); vechimea în specialitate include doar ani calendaristici în care activitățile specifice s-au derulat pe parcursul a cel puțin 6 luni, fracțiunile mai mari de 6 luni întregindu-se la un an;

- veniturile nete lunare realizate sunt sub nivelul pensiei medii anuale din anul anterior acordării indemnizației, pensie acordată pentru limită de vârstă și stagiu complet de cotizare.

Legea nr. 109/2005 stabilește, prin art. 10, și un sistem de echivalare cu zile lucrătoare a anumitor tipuri de activități specifice⁴⁰ - spre exemplu, participarea la spectacole, emisiuni TV, înregistrări muzicale sau de altă categorie artistică, roluri în producții cinematografice, participarea la festivaluri, câștigarea unor premii.

Legea nr. 165/2018 privind acordarea biletelor de valoare⁴¹ instituie posibilitatea acordării de **tichete culturale** angajaților tuturor tipurilor de angajatori (instituții publice, societăți comerciale, organizații non-profit etc.). În prezent (14 septembrie 2022), potrivit acestui act normativ, emitenții biletelor de valoare pot fi societățile comerciale și instituțiile de credit autorizate în acest sens de Ministerul Finanțelor. Tichetele pot fi utilizate pentru achiziționarea de bunuri și servicii culturale [art. 21 alin. (2) lit. a), b)]: abonamente sau bilete la spectacole, concerte, proiecții cinematografice, muzee, festivaluri, târguri și expoziții, permanente sau itinerante, parcuri tematice, inclusiv cele destinate copiilor, cărți, manuale școlare, albume muzicale, filme, în orice format. Tichetele sunt nominale și pot avea valori de până la 170 de lei pentru cele lunare și de până la 350 de lei pentru cele ocazionale⁴²; tichetele sunt deductibile la calculul impozitului pe profit, în limita a 5% din valoarea cheltuielilor salariale.

Legea nr. 127/2019 privind sistemul public de pensii⁴³ (care va intra în vigoare la 1 septembrie 2023) stipulează, la art. 2 lit. j), că „pensionarii care au realizat un **stagiul de cotizare mai mic decât** stagiul **minim** de cotizare prevăzut de lege pot renunța la pensia stabilită potrivit prezentei legi pentru **drepturi** prevăzute de legislația specifică **asistenței sociale**”. Legea instituie mecanisme de accedere la sistemul public de pensii aplicabile și categoriei artiștilor și lucrătorilor culturali care nu sunt încadrați cu contracte individuale de muncă, eventual desfășurând activități cu caracter intermitent [art. 3 lit. a), b), d), e)]⁴⁴: contractul de asigurare socială, declarația individuală și cea nominală de asigurare. Potrivit art. 6 alin. (1) pct. IV, sunt **asigurate obligatoriu „persoanele care realizează venituri din activități independente și / sau din drepturi de proprietate intelectuală, pentru care se datorează contribuție** de asigurări sociale, potrivit Codului

⁴⁰ Vezi anexa 6

⁴¹ Legea nr. 165/2018 privind acordarea biletelor de valoare, <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/202623>

⁴² Potrivit Ordinului nr. 270/2774/2022 pentru stabilirea valorii sumei indexate care se acordă sub formă de tichete culturale pentru semestrul I al anului 2022, publicat în M.Of. nr. 326/2022, în vigoare și aplicabil la data de 14 septembrie 2022

⁴³ Legea nr. 127/2019 privind sistemul public de pensii, <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/215973>

⁴⁴ Vezi anexa 7

fiscal”. Art. 28 alin. (1) lit. e) reține ca potențiali beneficiari ai regulilor privind condițiile speciale de muncă și persoanele care au desfășurat activități artistice (prevăzute în Anexa nr. 4 a Legii).

Recomandări privind conținutul reglementărilor referitoare la statutul lucrătorilor din domeniul culturii

Atât UNESCO, cât și EENCA, în recomandarea, respectiv raportul deja citate, propun mai multe măsuri de natură normativă și administrativă (inclusiv la nivel de politici publice) ce ar putea fi implementate la nivel național.

Printre măsurile indicate statelor în **Recomandarea UNESCO 1980**, se numără:

- asigurarea și susținerea formării profesionale a artiștilor;
- promovarea și protejarea statutului social al artistului, în considerarea activității artistice, inclusiv a inovației și cercetării, drept un serviciu adus comunității; asigurarea de drepturi egale cu cele ale altor categorii de populație activă, sub aspectul condițiilor de muncă și de viață, de protecție cu privire la venituri și securitate socială;
- recunoașterea dreptului sindicatelor și organizațiilor profesionale ale artiștilor de a reprezenta și apăra interesele membrilor lor și de a propune autorităților măsuri adecvate pentru stimularea, protejarea și dezvoltarea activității artistice;
- adoptarea de măsuri pentru sprijinirea artiștilor la debut;
- promovarea angajării artiștilor în domeniul lor de specialitate, alocând fonduri publice pentru lucrări artistice, finanțând instituții artistice, comisionând lucrări artistice, organizând evenimente artistice și înființând scheme de finanțare („art funds”);
- identificarea de locuri de muncă remunerate, pentru artiști, care să le permită să-și manifeste neîngrădit creativitatea, vocația și libertatea de expresie;
- extinderea și către categoria „artiști” a protecției legale privind munca, în special sub aspectul duratei programului de muncă, timpul de odihnă, concedii plătite;
- asigurarea echității remunerării artiștilor pentru exploatarea operelor lor în noi moduri și forme, ca urmare a progresului tehnologic;
- acordarea dreptului de pensionare în concordanță cu durata specifică a carierei artistice și nu sub condiția atingerii unei anumite vârste-limită de pensionare;
- asigurarea de îngrijire medicală nu doar în situații de incapacitate de muncă, ci și pentru prevenție și prelungirea capacității de a profesa;

- reducerea taxării indirecte a operelor de artă și prestațiilor artistice la momentul creării lor sau al primei difuzări ori vânzări, având în vedere faptul că opera de artă nu ar trebui considerată nici bun de consum, nici investiție.

Raportul EENCA atrage atenția asupra lipsei practicilor de **negociere colectivă a contractelor și condițiilor de muncă în sectorul cultural și creativ**, cu consecința calității scăzute a locurilor de muncă, a nivelului scăzut al veniturilor și a limitării accesului la protecție socială. De asemenea, se semnalează faptul că prin contractele colective sunt protejați angajații și nu cei care lucrează ca independenți. Studiul menționează că au existat inițiative de îmbunătățire a mecanismelor de negociere colectivă pentru lucrători atipici – negocieri colective care nu vizează un anumit loc de muncă, negocieri cu un singur angajator sau cu mai mulți angajatori simultan și **extinderea contractelor colective în sensul includerii printre beneficiarii lor și a lucrătorilor atipici**.

Un alt element de interes este **onorariul minim** – cel puțin la nivel de recomandare formulată de sindicate sau de asociații profesionale (spre exemplu, Asociația profesională a designerilor de grafică din Olanda și cea din Italia), dacă nu stabilit la nivel de reglementare.

Studiul EENCA cuprinde și o serie de recomandări de acțiune, pentru Uniunea Europeană și statele sale membre:

- „asigurarea de fonduri U.E. și naționale pentru sprijinirea sectorului cultural și creativ;
- integrarea culturii și artelor în strategiile de regenerare economică și socială;
- recunoașterea rolului fundamental al culturii, în societate;
- asigurarea unor condiții echitabile de muncă;
- diminuarea impactului social al modelelor de muncă independentă („self-employment”), în condițiile în care acestea devin din ce în ce mai frecvente;
- asigurarea protecției sociale pentru lucrătorii din sectorul cultural și creativ;
- includerea artiștilor și a altor profesioniști din sectorul cultural și creativ, în dialoguri cu factorii decidenți pentru politicile publice care vizează condițiile de muncă și alte elemente incidente;
- statele membre U.E. trebuie să asigure că și organizațiile care reprezintă lucrători independenți participă la dialogul social;
- statele membre U.E. trebuie să ia în considerare introducerea de reglementări legale ce stabilesc un statut al artistului, recunoscând modul atipic de lucru în care artiștii își desfășoară activitatea; statele trebuie să facă schimb de informații cu privire la avantajele și dezavantajele pe care diverse acte normative naționale le prezintă;

- statele membre U.E. trebuie să asigure lucrătorilor din sectorul cultural și creativ un venit minim care să le permită să se susțină prin activitatea culturală desfășurată; să se aibă în vedere introducerea unor tarife orare minime pentru lucrătorii independenți („self-employed”);
- regândirea accesului la protecție socială de bază, egalizarea unor drepturi pentru toți, indiferent de forma de muncă prestată; ca alternativă, luarea în considerare a accesului lucrătorilor independenți la același regim de protecție socială ca și angajații cu contracte de muncă standard;
- elaborarea de coduri de practică echitabilă pentru remunerarea artiștilor;
- implementarea Directivei Copyright este esențială pentru a asigura capacitatea creatorilor de a negocia și de a fi remunerați corespunzător pentru utilizarea online a operelor lor;
- analizarea situației taxării și a imposibilității lucrătorilor culturali de a deduce cheltuieli aferente producției artistice, culturale;
- analizarea problematicii nevoilor de formare și de dezvoltare a carierei;
- echilibrarea reprezentării femeilor și bărbaților în cadrul organizațiilor și al tuturor tipurilor de posturi/job-uri;
- simplificarea procesului de aplicare la finanțare ca și a procesului administrativ derulat după aprobarea finanțării;
- Comisia Europeană trebuie să aloce fonduri speciale pentru proiecte ce vizează cercetarea, rezidențele, creația, repetițiile aferente procesului de creație și training-ul, ca parte a dezvoltării și inovației în sector.”

Analiza EENCA citată a reținut următoarele **măsuri de bază** ce pot fi adoptate la nivel național, pentru sprijinirea artiștilor și lucrătorilor culturali independenți:

- scheme speciale de asigurare pentru șomaj;
- suplimente la pensie pentru artiști și lucrători culturali independenți;
- acoperirea asigurării de sănătate;
- reglementări speciale privind impozitarea veniturilor;
- reglementări speciale privind TVA-ul.

O.U.G. NR. 21/2023 privind statutul lucrătorului cultural profesionist⁴⁵

Reglementarea recent intrată în vigoare în România are câteva coordonate principale care, așa cum am menționat deja, vizează cu precădere sectorul cultural independent. Fără a introduce măsuri pentru toate aspectele problematice semnalate de organismele internaționale și de studiile de specialitate, actul normativ este un prim pas important pentru recunoașterea unor probleme grave de securitate socială și precaritate a activității cultural-artistice și, să sperăm, un prim pas în adoptarea de soluții pentru a susține reziliența în sectorul cultural.

Reglementarea nu vizează orice persoană fizică ce își desfășoară activitatea profesională în domeniul culturii și nu urmărește să definească artistul sau lucrătorul cultural decât prin prisma încadrării acestora într-o serie de condiții de ordin fiscal, juridic și administrativ care deschid accesul la un regim juridic special, de natură fiscal-administrativă, instituit de acest act normativ.

Așadar, **lucrătorul cultural profesionist** este „autorul sau artistul interpret și executant, așa cum sunt aceștia definiți în Legea nr. 8/1996, republicată, cu modificările și completările ulterioare, și/sau persoana fizică ce desfășoară o activitate culturală de suport sau auxiliară, dintre cele enumerate în anexă, care s-au înregistrat, ca atare, în scop fiscal, pentru o durată de trei ani” [O.U.G. nr. 21/2023, art. 2 alin. (1) lit. k)].

Lucrătorul cultural profesionist este persoana fizică înscrisă în **Registrul lucrătorilor culturali profesioniști** (document gestionat de Ministerul Culturii), înscrierea fiind condiționată de realizarea, de către persoana respectivă, a **cel puțin 50% din veniturile** supuse impozitului pe venit, din următoarele surse: venituri din cesiunea drepturilor de autor sau a drepturilor conexe (cu excepția celor dobândite prin moștenire sau cesiune și a drepturilor pentru opere științifice sau programe de calculator); activități independente din categoria celor enumerate în anexa Ordonanței (care cuprinde codurile CAEN ale activităților din sectorul cultural); contracte individuale de muncă pe durată determinată, pentru activități culturale și în domeniul cultural, ajunse la termen până la data depunerii cererii de înregistrare [art. 3, alin. (1), (2)]. Reținem că **nu sunt eligibile persoanele care activează în temeiul unui contract individual de muncă pe durată nedeterminată și că înregistrarea ca lucrător cultural profesionist nu este obligatorie, ci rămâne la latitudinea persoanelor fizice eligibile.**

Înregistrarea și, implicit, beneficierea de regimul de „lucrător cultural profesionist” sunt valabile pentru o perioadă de **3 ani consecutivi**, de la data înscrierii în Registru, cu posibilitatea prelungirii cu o perioadă egală, sub condiția menținerii pragului minim de 50% venituri impozabile din activități culturale, ca medie anuală pentru cei 3 ani anteriori. Dovada îndeplinirii condiției fiscale se realizează prin depunerea de documente fiscale și / sau

45 O.U.G. nr. 21/2023 privind statutul lucrătorului cultural profesionist, <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliuDocument/266709>

declarație pe proprie răspundere. Ordonanța prevede, prin excepție, ca, pentru înregistrarea în anul 2023 și 2024, în vederea calculării veniturilor eligibile pentru înregistrare, să poată fi luate în considerare și veniturile provenite din dividende distribuite de societăți comerciale cu asociat unic, al căror obiect de activitate se regăsește în anexa Ordonanței, și venituri din alte surse pentru care solicitantul înregistrării declară că provin din activități culturale (art. 71).

Înregistrarea **se suspendă** de drept în mai multe circumstanțe – concedii, exercitarea unei funcții de demnitate publică, încheierea unui contract individual de muncă pe durată determinată [art. 6 alin. (1)].

Înregistrarea **încetează** de drept la încheierea unui contract individual de muncă pe durată nedeterminată, ca sancțiune pentru încălcarea prevederilor Ordonanței, la expirarea perioadei de 3 ani (fără prelungire) și în caz de deces.

Regimul juridic-fiscal al lucrătorului cultural profesionist presupune următoarele:

- derularea activității profesionale în temeiul „**contractelor de desfășurare a activității culturale**”; aceste contracte se încheie între lucrătorii culturali profesioniști și „**beneficiarii activității**”, definiți drept „persoana juridică, persoana fizică autorizată, întreprinderea individuală, întreprinderea familială, pentru care lucrătorul cultural profesionist desfășoară activități remunerate pe bază contractuală, altele decât contractul individual de muncă” [art. 2 alin. (1) lit. c)];
- veniturile provenite din aceste contracte constituie venituri din activități independente;
- pentru venitul obținut prin aceste contracte, „venitul net fiscal se calculează prin aplicarea **asupra venitului brut a unei cote forfetare de deducere de 40%**” [art. 8, alin. (12)];
- perioada înregistrării ca lucrător cultural profesionist constituie **vechime în muncă și în specialitate**;
- contractul de desfășurare a activității culturale este cheltuială eligibilă în raport cu acordarea de finanțări nerambursabile pentru proiecte și programe naționale;
- plătitorii de venit, parte în contractele de desfășurare a activității culturale, au obligația plății **contribuției asiguratorii în muncă, în cuantum de 1%** din valoarea contractului;
- lucrătorul cultural profesionist beneficiază de **indemnizație de șomaj, dacă are „un stagiu de cotizare de minimum 12 luni în ultimele 24 de luni** anterioare înregistrării cererii pentru indemnizația de șomaj” [art. 14 alin. (1)] și nu a încheiat niciun contract de cesiune a drepturilor patrimoniale de autor sau de desfășurare a activității culturale cu cel puțin 60 de zile înaintea înregistrării cererii pentru indemnizație de șomaj [art. 14 alin. (1) lit. e)]; pentru a beneficia de indemnizația de șomaj, lucrătorul trebuie să fi fost asigurat obligatoriu sau facultativ

în sistemul asigurărilor pentru șomaj și să fi contribuit în consecință la bugetul asigurărilor pentru șomaj.

Actul normativ include și **măsuri de susținere a formării și mobilității profesionale** a lucrătorilor culturali profesioniști, prin:

- instituirea unui **Program național de mobilitate și dezvoltare profesională**, finanțat de la bugetul de stat și derulat prin Administrația Fondului Cultural Național;
- instituirea de **programe locale de mobilitate și dezvoltare profesională**, finanțate de autoritățile publice locale, ca parte a finanțărilor nerambursabile acordate pentru proiecte culturale, în cuantum de minimum 10% din totalul sumei alocate. Autoritățile locale pot institui și programe județene sau interjudețene de mobilitate, la care să contribuie în comun. Alocarea fondurilor ar urma să se realizeze pe bază de selecție a cererilor de finanțare, în mod similar cu procedurile prevăzute de O.G. nr. 51/1998 privind îmbunătățirea sistemului de finanțare nerambursabilă a proiectelor culturale, cu modificările și completările ulterioare. Atât programul național, cât și cele locale pot finanța cu până la 90% din costurile totale cheltuieli pentru deplasări interne și internaționale în vederea participării la „conferințe, ateliere, expoziții, schimburi de experiență, tabere și rezidențe de creație” și alte activități similare, precum și pentru participarea la activități de dobândire a noi competențe profesionale, în special competențe digitale. De asemenea, pot fi susținute cu până la 80% din costuri cheltuielile de transport și asigurare a operelor, bunurilor culturale și echipamentelor necesare deplasărilor și participării la programele de formare anterior menționate [art. 17 alin. (2) lit. a)-c)].

Deși consacrate deja prin alte acte normative, Ordonanța stipulează expres **trei drepturi** pentru lucrătorii culturali: dreptul de participare și reprezentare colectivă pentru ameliorarea condițiilor de muncă și libertatea de acțiune în apărarea drepturilor; dreptul de a constitui sau de a adera la o asociație profesională; dreptul la consultare sau de schimb de informații (art. 12).

Aceste drepturi se regăsesc dezvoltate în capitolul VI al Ordonanței, care instituie un **tip particular de asociație** (care, de altfel, nu diferă fundamental de instituția asociației, stabilită prin O.G. nr. 26/2000 cu privire la asociații și fundații) – **asociația profesională a lucrătorilor culturali profesioniști**. Pentru înființarea unei astfel de asociații, este necesară participarea a cel puțin 30 de lucrători culturali profesioniști din același sector de activitate culturală sau creativă. Actul normativ nu specifică sectoare de activitate sau modalități de departajare a apartenenței la un anumit sector, o listă a acestor sectoare urmând a fi aprobată prin hotărâre a Guvernului, la propunerea Ministerului Culturii, potrivit art. 2 alin. (1) lit. s). Pentru fiecare sector, lucrătorul cultural profesionist poate face parte dintr-o singură asociație profesională. Dincolo de enumerarea mai multor competențe care sunt comune tuturor asociațiilor și fundațiilor [art. 41 alin. (1)], actul normativ acordă asociațiilor profesionale ale lucrătorilor culturali profesioniști **dreptul de a declanșa sau de a participa la negocieri colective** cu potențiali beneficiari ai activităților culturale, în vederea stabilirii de

remunerații și condiții de lucru minime și de alte elemente de interes comun [art. 40 alin. (4)]. Asociațiile din același sector de activitate se pot reuni în cadrul **federațiilor** lucrătorilor culturali profesioniști, participarea fiecărei asociații fiind limitată la o singură federație. Atât asociațiile, cât și federațiile vor fi înscrise în registre special constituite de instanțele judecătorești competente pentru înregistrarea lor. Asociațiile și federațiile „pot crea alianțe” [art. 52 alin (1)] cu federații sau confederații sindicale, „în scopul susținerii intereselor comune”.

Negocierile colective urmează a se finaliza prin **înțelegeri colective cu o durată de 12-36 de luni, opozabile tuturor** lucrătorilor și beneficiarilor de activități culturale (contra-părți ale lucrătorilor) **din sectorul** de activitate pentru care au fost negociate. Inițierea negocierii colective se realizează prin depunerea unei cereri la Ministerul Culturii, însoțite de date privind părțile participante, notificarea acestora privind negocierea și de informații referitoare la obiectul negocierii. Înțelegerile colective se negociază în cadrul unei comisii cu caracter consultativ constituite prin ordin al ministrului culturii, publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I. Modul de constituire, funcționare și desființare a comisiei și de desemnare a membrilor ei urmează a fi stabilit prin norme metodologice emise de Ministerul Culturii.

Negocierile se pot desfășura pe durata a cel mult 60 de zile de la prima întâlnire de negociere; dacă ele nu conduc la încheierea unei înțelegeri, părțile pot recurge la mediere sau se pot adresa instanțelor judecătorești. **Înțelegerile colective se publică în Monitorul Oficial** al României (Partea I, pentru înțelegerile stabilite prin hotărâre judecătorească definitivă și Partea a V-a pentru înțelegerile stabilite prin negociere sau mediere). Ministerul Culturii va fi informat cu privire la rezultatele negocierilor, urmând să înregistreze înțelegerile și să le publice pe pagina proprie de internet. Înțelegerile nu pot fi denunțate unilateral, însă pot înceta prin acordul părților (și, evident, prin ajungere la termen).

În situația în care beneficiarii de activitate refuză începerea negocierii unei înțelegeri colective sau nu acceptă solicitările lucrătorilor culturali profesioniști ori în cazul în care părțile nu ajung, în cadrul negocierilor, la un acord în privința încheierii unei înțelegeri colective (remarcăm inadecvarea formulării art. 62 lit. c) – „părțile nu ajung la o înțelegere privind încheierea unei înțelegeri colective”), se poate declanșa un „**conflict**” a cărui soluționare e reglementată de Ordonanță. Dincolo de incongruența prevederilor actului normativ care stipulează, pe de-o parte, că înțelegerea colectivă poate fi stabilită prin hotărâre judecătorească, deci, prin sesizarea unei instanțe judecătorești, în situația în care înțelegerea nu rezultă din negociere, iar pe de altă parte instituie „conflictul”, ca instituție juridică de sine stătătoare, reținem că, în procedura de soluționare a conflictului este implicat Ministerul Culturii, cu rol de **conciliere**.

În cazul în care, ca urmare a concilierii, părțile nu ajung la un acord integral asupra solicitărilor formulate de lucrătorii culturali, aceștia pot **continua conflictul**, prin suspendarea executării contractelor de desfășurare a activității culturale sau de cesiune a drepturilor de autor, aflate în derulare

cu beneficiarii-parte în conflict, aceștia din urmă putând sesiza instanțele judecătorești, în vederea soluționării conflictului. Pe durata suspendării contractelor în derulare, ca urmare a existenței conflictului, beneficiarilor de activitate li se interzice solicitarea de reparații pentru prejudiciul suferit ca urmare a suspendării contractelor, rezilierea contractelor suspendate, recrutarea de alți lucrători culturali profesioniști pentru realizarea activităților ce ar fi trebuit desfășurate în temeiul contractelor suspendate. Observăm că beneficiarii de activitate pot contracta, însă, persoane fizice care nu sunt lucrători culturali profesioniști sau persoane juridice și rămâne de constatat ulterior, pe parcursul aplicării actului normativ, în ce măsură ei se vor prevala de această posibilitate și, de asemenea, în ce măsură vor opta pentru încheierea de contracte de desfășurare a activității culturale. În legătură cu aspectele divergente ale negocierilor, Ordonanța prevede **sanționarea** contravențională a refuzului beneficiarilor de activitate de a începe negocierea înțelegerilor colective (cu amendă de la 5.000 la 10.000 de lei) și sancționarea penală (cu închisoare de la 3 luni la 2 ani sau cu amendă) a împiedicării sau obligării unui lucrător cultural profesionist să participe la un conflict sau să nu suspende executarea contractelor, pe parcursul conflictului [art. 68 alin. (1) lit. a), art. 69 alin. (1)].

Remarcăm absența unor prevederi de susținere a debutanților în profesii culturale și menținerea principiului contributivității pentru a beneficia de prestațiile aferente asigurărilor sociale (pentru sănătate și pensii) – în acord cu direcțiile actuale la nivel național, dar în afara direcțiilor recomandate la nivel internațional.

Aplicarea O.U.G. NR. 21/2023 în domeniul patrimoniului cultural

Care este impactul noii reglementări în domeniul protejării patrimoniului cultural, în raport cu profesioniștii activi în acest sector?

Cadrul normativ special din domeniul protejării patrimoniului cultural trasează fundamentele exercitării mai multor activități de specialitate în domeniul protejării patrimoniului cultural, unele dintre acestea fiind **ocupații** de sine stătătoare, înscrise în **Clasificarea Ocupațiilor din România (COR)**, având standarde ocupaționale, **altele nefigurând ca ocupații propriu-zise** (cazul **experților acreditați** de Ministerul Culturii în domeniul patrimoniului **mobil**, al **specialiștilor, experților și verificatorilor tehnici atestați** de Ministerul Culturii în domeniul patrimoniului **imobil** și, sub aspectul unor anumite atribuții – expertize pentru instanțe / notari publici și intervenții asupra patrimoniului mobil clasat -, cazul conservatorilor și restauratorilor de patrimoniu mobil, acreditați și cel al arheologilor atestați de Ministerul Culturii).

Domeniul protejării patrimoniului cultural este reglementat printr-o serie de legi speciale și norme de aplicare ale acestora, după cum urmează:

1. **Patrimoniu cultural mobil** – Legea nr. 182/2000 privind protejarea patrimoniului cultural național mobil, republicată în M.Of. nr. 259/2014, cu modificările și completările ulterioare;
 - b) Ordinul ministrului culturii și cultelor nr. 2008/2001 pentru aprobarea Normelor de acreditare a conservatorilor și restauratorilor, publicat în M.Of. nr. 114/2001, cu modificările și completările ulterioare;
 - c) Ordinul ministrului culturii și cultelor nr. 2009/2001 pentru aprobarea Normelor de acreditare a experților, publicat în M.Of. nr. 114/2001, cu modificările și completările ulterioare;
 - d) H.G. nr. 1546/2003 pentru aprobarea Normelor de conservare și restaurare a bunurilor culturale mobile clasate, publicată în M.Of. nr. 58/2004, cu modificările și completările ulterioare;
 - e) H.G. nr. 216/2004 pentru aprobarea Normelor privind autorizarea laboratoarelor și a atelierelor de conservare și restaurare, publicată în M.Of. nr. 196/2004, cu modificările și completările ulterioare;
 - f) Ordinul ministrului culturii și identității naționale nr. 2239/2019 pentru aprobarea Normelor privind reevaluarea bunurilor culturale mobile deținute de instituții publice de drept public, în vederea asigurării unei juste reflectări a acestora în contabilitate, publicat în M.Of. nr. 307/2019, cu completările ulterioare;
2. **Muzee și colecții** – Legea nr. 311/2003 a muzeelor și colecțiilor publice, republicată în M.Of. nr. 207/2014, cu modificările și completările ulterioare;
3. **Patrimoniu imobil** – Legea nr. 422/2001 privind protejarea monumentelor istorice, republicată în M.Of. nr. 938/2006, cu modificările și completările ulterioare;
 - a) Ordinul ministrului culturii și patrimoniului național nr. 2495/2010 pentru aprobarea Normelor metodologice privind atestarea specialiștilor, experților și verficatorilor tehnici în domeniul protejării monumentelor istorice, publicat în M.Of. nr. 634/2010, cu modificările și completările ulterioare;
4. **Patrimoniu arheologic** – O.G. nr. 43/2000 privind protecția patrimoniului arheologic și declararea unor situri arheologice ca zone de interes național, republicată în M.Of. nr. 951/2006, cu modificările și completările ulterioare;
 - a) Ordinul ministrului culturii și identității naționale nr. 2494/2010 pentru aprobarea Metodologiei privind atestarea personalului de specialitate din domeniul cercetării arheologice și înscrierea sa în Registrul arheologilor, publicat în M.Of. nr. 631/2010;
4. **Patrimoniu imaterial** – Legea nr. 26/2008 privind salvagardarea patrimoniului cultural național imaterial, publicată în M.Of. nr. 168/2008.

Ocupațiile principale, acreditările și atestările specifice

Ocupațiile principale, acreditările și atestările specifice domeniul protejării patrimoniului sunt:

1. muzeograf;
2. conservator / conservator acreditat de Ministerul Culturii;
3. restaurator / restaurator acreditat de Ministerul Culturii;
4. curator;
5. educator muzeal;
6. gestionar-custode sală (muzeu);
7. expert acreditat de Ministerul Culturii în domeniul patrimoniului cultural mobil;
8. evaluator de bunuri culturale mobile – COR, A.N.E.V.A.R.;
9. arheolog / arheolog atestat de Ministerul Culturii;
10. specialist atestat de Ministerul Culturii în domeniul patrimoniului cultural imobil;
11. expert atestat de Ministerul Culturii în domeniul patrimoniului cultural imobil;
12. verificator tehnic atestat de Ministerul Culturii în domeniul patrimoniului cultural imobil;
13. creatori, artiști, meșteșugari tradiționali – patrimoniu imaterial.

Tablelul 1. Personalul instituțiilor muzeale pe categorii de personal, după tipul normei, nivelul de educație și după profilul unității, în anul 2020

Profilul unității Categorია de personal	- persoane -									
	Total personal	din care: feminin	Din total: personal cu normă întreagă		Din total, după nivelul de instruire al personalului:					
					Studii superioare		Studii medii		Alt nivel	
			Total	din care: feminin	Total	din care: feminin	Total	din care: feminin	Total	din care: feminin
A	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
TOTAL	7390	4179	7262	4116	3920	2389	3069	1611	401	179
Personal de specialitate, total din care:	3697	2354	3629	2319	2984	1817	712	537	1	-
- muzeograf	1311	772	1301	770	1300	764	11	8	-	-
- conservator	483	393	480	391	365	288	118	105	-	-
- restaurator	398	237	396	236	321	202	77	35	-	-
- cercetător	239	94	237	94	239	94	-	-	-	-
- alt personal de specialitate	1266	858	1215	828	759	469	506	389	1	-
Personal tehnic	375	140	374	140	168	69	202	71	5	-
Personal administrativ și de întreținere, din care:	3318	1685	3259	1657	768	503	2155	1003	395	179
- personal de supraveghere	1079	671	1062	661	87	44	891	572	101	55
Experți acreditați din personalul de specialitate propriu	439	244	437	244	420	232	19	12	-	-
Experți acreditați din colaboratori externi	3	2	3	2	4	2	-	-	-	-

Potrivit datelor⁴⁶ publicate de Institutul Național de Statistică, la nivelul anului 2020, în cadrul organizațiilor muzeale situația personalului de specialitate era următoarea:

Majoritatea ocupațiilor de mai sus sunt strict asociate organizațiilor muzeale (acestea fiind, în majoritatea lor, de drept public) și, în consecință, fac obiectul unor **raporturi de muncă** pe bază de **contract cu durată nedeterminată și normă întregă** (muzeograf, conservator, restaurator, curator, educator muzeal, gestionar-custode sală, arheolog).

În documentul-sinteză elaborat de Institutul Național pentru Cercetare și Formare Culturală, în pregătirea proiectului Strategiei naționale pentru cultură, se menționează următoarele: „Sectorul Patrimoniu Cultural însumează 7.060 de CIM active dintre care 6.551 (93%) de contracte sunt active în entități publice și 509 (7%) în entități private. Procentul de contracte cu cod COR de ocupații specifice în domeniul culturii reprezintă 59% din contractele încadrate în sectorul public și doar 31% din contractele încadrate în sectorul privat, sector în care predomină angajații cu funcții de execuție – administrative și tehnice. Conform distribuției codurilor COR, contractele de muzeograf reprezintă 26% din contractele încadrate pe funcții specifice de angajatori din sectorul Patrimoniu cultural (sectorul public).”⁴⁷ Din același document reținem că „cele mai multe instituții publice de cultură (67%) nu au niciun colaborator, iar cel mai mare procent de instituții care au colaboratori sunt instituțiile de spectacol (46%) și așezămintele culturale (42%)”, ceea ce reconfirmă asigurarea activităților specifice protejării patrimoniului mobil prin contracte individuale de muncă, preponderent, în instituțiile publice.

Activitățile specifice ocupațiilor de conservator, restaurator, curator, educator muzeal și arheolog se pot exercita și în afara raporturilor de muncă cu entități muzeale (instituții, asociații / fundații, societăți comerciale, muzee sau colecții fără personalitate juridică din structura unor autorități sau societăți comerciale), fie de către persoane fizice sau P.F.A., fie sub formă de **prestări de servicii** de către societăți comerciale, fie sub forma unor contracte încheiate în temeiul **Legii nr. 8/1996**.

1. Expert acreditat în domeniul patrimoniului cultural mobil

În ceea ce privește activitatea de **expert acreditat pentru patrimoniu mobil**, aceasta se desfășoară, în cele mai multe cazuri, sub formă de **activitate independentă**; totodată, într-o practică mai recentă a instituțiilor muzeale, calitatea de expert acreditat și cea de conservator și restaurator acreditat a devenit o cerință de ocupare a unor posturi de specialitate în muzeele de drept public, iar activitățile respective sunt prevăzute ca **atribuții în fișele de post** (majoritatea experților acreditați ocupă funcții de muzeograf). Date fiind cerințele profesional-științifice necesare pentru a primi acreditarea ca

46 <https://insse.ro/cms/ro/content/activitatea-unit%C4%83%C5%A3ilor-cultural-artistice-%C3%AEn-anul-2020-0> (Accesat: 21.05.2023).

47 https://www.umpcultura.ro/Files/rezultate-ssdc/5.-Sinteza-resurse-umane_28.02.2022.pdf (Accesat: 21.05.2023).

expert, conservator sau restaurator, există o probabilitate foarte ridicată ca cei acreditați să dețină deja o funcție de specialitate într-o organizație muzeală.

Legea nr. 182/2000⁴⁸ și O.M.C.C. nr. 2009/2001⁴⁹ reglementează **acreditarea experților în domeniul patrimoniului mobil**, care dă competența exclusivă a realizării de expertize în vederea clasării bunurilor mobile, expertize de stabilire a valorii financiare a bunurilor descoperite întâmplător (pentru care se acordă indemnizații descoperitorilor). Acestor competențe prevăzute de Legea nr. 182/2000 li se alătură și cea de reevaluare a bunurilor culturale din patrimoniul instituțiilor publice, în temeiul O.M.C.I.N. nr. 2239/2019⁵⁰, art. 3, care prevede și că aceste activități se desfășoară în baza unor contracte de **prestări servicii** sau în temeiul **raporturilor de muncă / de serviciu** deja existente între expertul-evaluator și instituția respectivă. Și experții-evaluatori membri A.N.E.V.A.R⁵¹, pot efectua activități de reevaluare, cele două calități neexcluzându-se. Ocupația de „Evaluator bunuri culturale” este prevăzută în COR – 241267. O altă competență exclusivă a acestei categorii este realizarea de expertize pentru instanțe judecătorești și notari publici, la solicitarea acestora, în temeiul O.M.C.C. nr. 2009/2001, art. 5.

La data de 21 mai 2023, potrivit datelor publicate de Institutul Național al Patrimoniului⁵², erau acreditați 1084 de experți.

2. Conservator și restaurator de bunuri culturale mobile

Profesiile de conservator și restaurator se pot exercita cu sau fără acreditare prealabilă acordată de Ministerul Culturii, potrivit Legii nr. 182/2000, acreditarea fiind necesară doar pentru efectuarea de intervenții asupra bunurilor culturale mobile clasate. Pe de altă parte, aceeași lege prevede obligativitatea declanșării procedurii de clasare înaintea oricărei operațiuni de conservare-restaurare și, având în vedere costurile ridicate, complexitatea și durata acestor operațiuni, în cele mai multe cazuri doar bunurile de valoare culturală ridicată ajung să fie conservate curativ sau restaurate. Totodată, de la declanșarea procedurii de clasare și până la finalizarea acesteia (proces ce, în prezent, poate dura și până la 3 ani, ca urmare a capacității administrative scăzute a Ministerului Culturii și procedurii complicate), bunurile care fac obiectul procedurii de clasare au regim juridic corespunzător categoriei „Tezaur” și, în consecință, orice intervenție de conservare-restaurare va trebui efectuată de către personal acreditat și în laboratoare autorizate,

48 Legea nr. 182/2000 privind protejarea patrimoniului cultural național mobil, <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/24761>

49 ORDIN nr. 2.009 din 12 februarie 2001 pentru aprobarea Normelor de acreditare a experților, <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/27110>

50 ORDIN nr. 2.239 din 9 aprilie 2019, pentru aprobarea Normelor privind reevaluarea bunurilor culturale mobile deținute de instituții publice de drept public, în vederea asigurării unei juste reflectări a acestora în contabilitate, <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/212987>

51 Asociația Națională a Evaluatorilor Autorizați din România, <https://www.anevar.ro/>

52 <http://old.cimec.ro/scripts/RegistruExpertii/PatrimoniulMobil/sel.asp> (Accesat: 21.05.2023).

în conformitate cu Legea nr. 182/2000. Dacă aceste elemente ar trebui să conducă la o predominanță a personalului acreditat, lipsa capacității administrative de control a serviciilor publice deconcentrate ale Ministerului Culturii face, practic, imposibilă verificarea în teren, în special în mediul privat, a respectării prevederilor legale mai sus amintite.

Ca și în cazul experților acreditați în domeniul patrimoniului mobil, și conservatorii și restauratorii acreditați au competență exclusivă în realizarea de expertize pentru instanțe și notari publici, la solicitarea acestora (în temeiul O.M.C.C. nr. 2008/2001, art.5). La data de 22 august 2022, potrivit datelor publicate⁵³ de Institutul Național al Patrimoniului, erau **acreditați 769** de conservatori și restauratori.

Legea nr. 182/2000, art. 28, prevede:

„(1) Lucrările de conservare și restaurare a bunurilor culturale mobile clasate se efectuează numai de către conservatori și restauratori acreditați, pe baza unui contract încheiat potrivit dispozițiilor dreptului comun.

(2) Acreditarea conservatorilor și restauratorilor care efectuează lucrări de conservare și restaurare a bunurilor culturale mobile clasate se face de Comisia Națională a Muzeelor și Colecțiilor, potrivit normelor de acreditare a conservatorilor și restauratorilor.

(3) Pe baza acreditării obținute, Ministerul Culturii eliberează conservatorilor și restauratorilor **certIFICATE DE LIBERĂ PRACTICĂ**, potrivit normelor de acreditare a conservatorilor și restauratorilor.

(4) Laboratoarele și atelierelor care efectuează lucrări de conservare și restaurare a bunurilor culturale mobile clasate funcționează pe baza unei autorizații eliberate de Ministerul Culturii, cu avizul Comisiei Naționale a Muzeelor și Colecțiilor, potrivit normelor privind autorizarea laboratoarelor și a atelierelor de conservare și restaurare.

Spre deosebire de Legea nr. 182/2000, H.G. nr. 1546/2003⁵⁴, art. 31, prevede că „Restaurarea bunurilor culturale mobile se efectuează numai de către restauratori acreditați conform legii, în cadrul organizat al laboratoarelor și atelierelor de profil acreditate potrivit legii.”, fără a mai distinge între bunurile clasate și cele neclasate, aceeași uniformitate a regimului juridic fiind statuată și în art. 1 – „Prezentele Norme de conservare și restaurare a bunurilor culturale mobile clasate, denumite în continuare norme, reglementează **condițiile de efectuare a operațiunilor de conservare și restaurare a bunurilor culturale mobile.**”

H.G. nr. 216/2004 pentru aprobarea Normelor privind autorizarea laboratoarelor și a atelierelor de conservare și restaurare⁵⁵, art. 3 alin. (1) lit. h) impune drept **condiție pentru autorizarea laboratoarelor** – persoane juridice de drept privat **încheierea prealabilă de contracte individuale de**

53 http://old.cimec.ro/scripts/RegistruExpertii/PatrimoniulMobil_R2/sel.asp?campsel=2&Lang=RO (Accesat: 21.05.2023).

54 H.G. nr. 1546/2003, <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/49313>

55 H.G. nr. 216/2004 pentru aprobarea Normelor privind autorizarea laboratoarelor și a atelierelor de conservare și restaurare, <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/50248>

muncă pentru conservatorii și restauratorii acreditați care ar urma să lucreze în cadrul respectivului laborator; același articol **exceptează** de la încheierea contractelor individuale de muncă **asociații persoanei juridice** respective, ce, la rândul lor, pot fi conservatori sau restauratori acreditați și care, în consecință, pot exercita activitățile specifice profesiei sub această formă (de asociat al unei societăți comerciale sau de membru-asociat al unei organizații non-profit, norma nefăcând trimitere decât la statutul de drept privat al formei de organizare a laboratorului).

Același act normativ stipulează, la art. 10, că „**lucrările de conservare și restaurare** se pot efectua în laboratoare și ateliere autorizate, pe baza unui **contract încheiat** potrivit dispozițiilor **de drept comun**, numai de către conservatori și restauratori acreditați potrivit legii” (ca și în cazul H.G. nr. 1546/2003 nefăcându-se distincția între bunuri clasate și neclasate).

În ceea ce privește **laboratoarele autorizate în alte state ale Uniunii Europene**, acestea pot desfășura activități specifice pe teritoriul României, cu **notificarea prealabilă a Ministerului Culturii** (H.G. nr. 216/2004, art. 15).

La data de 21 mai 2023, potrivit datelor⁵⁶ publicate de Ministerul Culturii, erau **acreditate 112 laboratoare** de conservare-restaurare, dintre care **15** funcționează ca **societăți comerciale cu răspundere limitată**, **4** în coordonarea unor **persoane fizice autorizate** și **1** ca **întreprindere familială**; restul laboratoarelor funcționează în cadrul **instituțiilor muzeale (63)**, în cadrul altor instituții publice (biblioteci, institute de cercetare) sau societăți pe acțiuni cu capital public ori sub coordonarea cultelor religioase. Așadar, numărul conservatorilor și restauratorilor care activează în afara sectorului public este redus, după cum redus se poate deduce (în absența unor date oficiale) că este și numărul persoanelor acreditate care desfășoară această activitate sub o altă formă decât cea a contractului individual de muncă.

3. Arheolog

Ocupația de **arheolog** figurează în COR – 263206, în grupa de bază „Sociologi, antropologi și asimilați”. Pentru desfășurarea de activități de cercetare arheologică, este necesară atestarea prealabilă de către Ministerul Culturii, atestare care se acordă pe baza îndeplinirii unor criterii obligatorii de studii de specialitate și de experiență profesională, la trei niveluri – debutant, specialist, expert, potrivit prevederilor O.G. nr. 43/2000⁵⁷ și ale O.M.C.P.N. nr. 2494/2010⁵⁸. Deși cadrul normativ special nu prevede expres că atestarea dă **dreptul la liberă practică** decât pentru cetățenii străini care beneficiază de echivalarea calificării, prin analogie acest drept revine și persoanelor atestate prin procedura standard.

La data de 21 mai 2023, erau **atestați 1018** arheologi⁵⁹.

56 <http://www.cultura.ro/sites/default/files/inline-files/Lista%20laboratoarelor%20de%20conservare%20si%20restaurare%20autorizate%203%20martie%202023.doc> (Accesat: 21.05.2023).

57 O.G. nr. 43/2000, <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/61186>

58 Ordin 2494/2010, <https://cimec.ro/legislatie/OMCPN-2494-2010-RegArhg.pdf>

59 Potrivit Registrului digital gestionat de Institutul Național al Patrimoniului - <http://acera.cimec.ro/RegistruArheologi.aspx> (Accesat: 21.05.2023).

O.G. nr. 43/2000, art. 3 alin. (3), prevede:

„Cercetarea arheologică se realizează, în condițiile prezentei ordonanțe, de către personalul de specialitate atestat și înregistrat în Registrul arheologilor, conform prevederilor Regulamentului săpăturilor arheologice din România (...).”

Art. 6 al O.G. nr. 43/2000 stipulează:

„(1) Pentru efectuarea săpăturilor impuse de cercetările arheologice se folosește și personal necalificat, angajat prin convenție încheiată între instituția angajatoare și lucrători, în condițiile prezentei ordonanțe.

(2) Convențiile prevăzute la alin. (1) se pot încheia pentru o durată de cel mult 180 de zile, pentru desfășurarea unor activități sezoniere cu program de lucru prelungit; condițiile și metodologia încheierii acestor convenții se stabilesc prin ordin al ministrului culturii și cultelor, care va fi publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, în termen de 30 de zile de la data intrării în vigoare a legii de aprobare a prezentei ordonanțe.

(3) Instituțiile organizatoare pot folosi și alți specialiști pentru efectuarea de cercetări, studii sau alte lucrări, care își vor desfășura activitatea pe bază de contract încheiat în condițiile Legii nr. 8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe, cu modificările și completările ulterioare. Contractul conține clauze cu privire la termenul de predare a raportului de cercetare, precum și cu privire la cesionarea dreptului de autor asupra rezultatelor științifice ale cercetării, studiului sau lucrării efectuate.

(4) Contravaloarea serviciilor și activităților prestate potrivit alin. (1) și (3) se stabilește prin negociere directă între părți; pentru aceasta se calculează impozitul și contribuția la asigurările de sănătate, potrivit legii.”

4. Specialist, expert, verificator tehnic – monumente istorice

O.M.C.P.N. nr. 2495/2010⁶⁰, art. 1 prevede că „intervențiile asupra monumentelor istorice (...) vor fi efectuate numai de specialiști, experți și verificatori tehnici atestați, înscriși în registrele speciale (...)”, atestarea fiind făcută de Ministerul Culturii, prin Institutul Național al Patrimoniului, la art. 5 alin. (3) precizându-se că „persoanele înscrise în Registrul specialiștilor și în Registrul experților și verificatorilor tehnici au dreptul de a desfășura activitățile din domeniile și pentru calitățile pentru care au fost atestate”. Nu există prevederi referitoare la forma de exercitare a activității de specialist / expert / verificator, în funcție de tipul de activitate pentru care există acreditarea, persoanele respective putând ocupa posturi permanente în instituții publice (contractuale și ca funcționari publici) sau putând activa în mediul privat, în oricare dintre formele prevăzute de lege.

La data de 21 mai 2023, erau **atestați 775 de specialiști și 211 experți și verificatori** tehnici⁶¹, fiind de notorietate insuficiența acestui tip

60 O.M.C.P.N. nr. 2495/2010, <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/122071>

61 Potrivit datelor publicate de Institutul Național al Patrimoniului - <https://patrimoniul.ro/ro/articles/atestarea-specialistilor-si-expertilor> (Accesat: 21.05.2023).

de specialiști, la nivel național, în raport cu nevoile de inventariere, documentare, conservare și restaurare a patrimoniului cultural imobil.

5. Meșteșugari tradiționali

În ceea ce privește categoria **meșteșugarilor tradiționali**, Sinteza elaborată de Institutul Național pentru Cercetare și Formare Culturală reține că „Sectorul Meșteșuguri și artizanat însumează 13.500 de CIM active dintre care 13.260 (98%) de contracte sunt active în entități publice și 240 (2%) în entități private. Așa cum a fost menționat anterior, lipsa unui cod CAEN dedicat activităților de Meșteșuguri și artizanat nu a permis cuantificarea ocupațiilor specifice domeniului culturii deoarece în aceasta grupă sunt cuprinse toate CAEN-urile industriei prelucrătoare.”

6. Registre publice

Este de reținut faptul că toate persoanele care primesc acreditări sau atestări de la Ministerul Culturii sunt înscrise într-un **registru public**⁶², disponibil online, gestionat de Institutul Național al Patrimoniului. De asemenea, din perspectiva liberei circulații a serviciilor pe teritoriul Uniunii Europene, există o diferență de regim juridic între acreditarea / atestarea ca expert, conservator, restaurator de bunuri mobile, arheolog și atestarea ca specialist, expert, verficator pentru monumente istorice. În timp ce acreditările pentru patrimoniu mobil și atestarea ca arheolog se acordă unor cetățeni străini prin echivalarea documentelor de calificare (în conformitate cu Directiva 2005/36/UE privind recunoașterea calificărilor profesionale), pentru patrimoniu imobil este necesară atestarea prin procedura specială prevăzută de O.M.C.P.N. nr. 2495/2010, atestările respective figurând în Registrul European al Profesiilor Reglementate sub denumirea generică de „Restaurator monumente istorice”⁶³.

Pentru o analiză a ocupațiilor specifice protejării patrimoniului cultural, a se vedea „Raportul de inventariere și analiză legislație - Formarea profesională în domeniul protejării patrimoniului cultural”⁶⁴, elaborat de Ministerul Culturii (autor Pîrvu Ionică), în anul 2019, în cadrul etapei preliminară de elaborare a proiectului Codului patrimoniului cultural. De asemenea, pentru o analiză a ocupațiilor și activităților economice asociate protejării patrimoniului, a se vedea Analiza funcțională a ecosistemului cultural din România⁶⁵ și Sinteza „Resurse umane și profesii

62 Registrul Arheologilor, Registrul specialiștilor atestați în domeniul monumentelor istorice, Registrul experților și verficatorilor atestați în domeniul monumentelor istorice, Registrul experților acreditați în domeniul patrimoniului cultural mobil, Registrul conservatorilor și restauratorilor acreditați în domeniul patrimoniului cultural mobil - <http://experti.cimec.ro> (Accesat: 21.05.2023).

63 https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/regprof/index.cfm?action=regprof&id_regprof=16886 (Accesat: 21.05.2023).

64 [http://www.umpcultura.ro/Files/CP/Raport inventariere si analiza legislație_Formare profesionala.pdf](http://www.umpcultura.ro/Files/CP/Raport%20inventariere%20si%20analiza%20legislatie_Formare%20profesionala.pdf) (Accesat: 21.05.2023)

65 https://www.umpcultura.ro/Files/rezultate-ssdc/Analiza%20ofunctionala_complet_07.22.pdf (Accesat: 21.05.2023).

în cultură”⁶⁶ elaborate de Institutul Național pentru Cercetare și Formare Culturală, în anul 2022.

Concluzionând cele prezentate mai sus, constatăm că, **spre deosebire de alte sectoare culturale, cel al protejării patrimoniului este**, din perspectiva condițiilor de muncă ale personalului specializat, **puțin expus precarității** induse de alte forme de desfășurare a activității decât cea în temeiul unui contract individual de muncă, principala cauză fiind modalitatea general instituționalizată de deținere și gestionare a patrimoniului cultural mobil – în organizații muzeale sau alte organizații specializate, cum ar fi biblioteci, arhive, institute de cercetare sau culte religioase – și caracterul intrinsec permanent al activității de management al bunurilor culturale mobile, începând cu inventarierea și evidența și până la conservarea și restaurarea acestuia.

Pe de altă parte, rămân **de soluționat chestiuni ce nu aparțin** cu necesitate **sferii normative**, cum ar fi:

- echivalarea studiilor superioare de specialitate cu acreditarea, pentru conservatori și restauratori;
- crearea unui statut al experților în domeniul patrimoniului mobil, care să conțină inclusiv elemente de conduită și etică profesională, precum și măsuri de uniformizare a tarifelor practicate pentru expertize;
- analiza oportunității creării unui standard ocupațional pentru expertul acreditat în domeniul patrimoniului cultural mobil, ca și pentru specialiștii, experții și verficatorii tehnici atestați pentru intervenții asupra monumentelor istorice;
- crearea unui cadru nou pentru atestarea în domeniul monumentelor istorice, care să stabilească în primul rând competențele pe care specialiștii / experții / verficatorii trebuie să le dețină și modalități obiective de evaluare a acestor competențe (inclusiv prin examinare și reexaminare periodică, în considerarea progresului tehnologic și științific relativ rapid), în prezent evaluarea în vederea atestării fiind indefinită și în afara unui set predefinit de competențe;
- asigurarea sau impunerea obligativității perfecționării periodice a personalului de specialitate și condiționarea acreditării / atestării de adaptarea competențelor deținute la evoluția științifică și tehnologică din domeniu;
- îmbunătățirea condițiilor de prevenire și tratare a bolilor profesionale specifice (mediul de lucru presupunând expunerea continuă la factori de risc și agenți biologici, chimici și fizici);
- deschiderea de linii de finanțare pentru conservarea și restaurarea patrimoniului cultural mobil, care să încurajeze deschiderea de noi laboratoare și atragerea de noi specialiști, având în vedere disproporția masivă dintre nevoile existente de conservare și restaurare, pe de-o parte, și numărul redus de personal specializat.

66 https://www.umpcultura.ro/Files/rezultate-ssdc/5.-Sinteza-resurse-umane_28.02.2022.pdf (Accesat: 21.05.2023).

Concluzii

Așa cum am menționat deja, statutul lucrătorului cultural profesionist se află la început de drum, în țara noastră; O.U.G. nr. 21/2023 va urma circuitul parlamentar de aprobare ce poate aduce modificări și completări actualei forme a actului normativ, în viitorul apropiat.

Până la aceste modificări, rămâne să se analizeze eficiența reglementării, sub aspectul numărului de persoane înscrise în Registrul lucrătorilor culturali profesioniști și beneficiare ale regimului juridico-fiscal instituit de O.U.G. nr. 21/2023, la momentul elaborării proiectului normativ neexistând date care să facă posibilă o estimare precisă a numărului de potențiali beneficiari ai acestui regim.

Un alt element ce rămâne de urmărit este modul în care beneficiarii activităților culturale (în sensul prevăzut de Ordonanță) vor înțelege să aplice reglementarea în raport cu alegerea modalității de contractare a activităților culturale – existând, pe de-o parte, riscul limitării tipurilor de contractare doar la contractul prevăzut de Ordonanță sau, pe de altă parte, evitarea utilizării respectivului contract, pentru a se evita negocierile colective și conflictele ce pot rezulta din acestea și dificultățile de conciliere a procedurilor de achiziție publică cu prevederile O.U.G. nr. 21/2023 referitoare la remunerațiile minimale stabilite prin înțelegeri colective cu lucrătorii culturali profesioniști.

Nu în ultimul rând, concilierea activităților sindicale cu cele ale noilor asociații profesionale ale lucrătorilor culturali profesioniști și raportarea actualelor uniuni de creatori la aceste asociații sunt chestiuni a căror traducere în practică va necesita monitorizare și, eventual, adoptarea de măsuri normative noi.

Dincolo de limitele sale și criticile ce îi pot fi aduse, O.U.G. nr. 21/2023 privind Statutul lucrătorului cultural profesionist este un semnal pozitiv pentru sectorul cultural, care indică înțelegerea nevoii de susținere a profesioniștilor din domeniu și deschide calea adoptării de măsuri suplimentare, nu doar la nivel normativ, ci și la un nivel mai ușor adaptabil unor cerințe, dificultăți și probleme punctuale, specifice, cel administrativ – central și, mai ales, local.

Bibliografie selectivă

„The status and working conditions of artists and cultural and creative professionals”, European Expert Network on Culture and Audiovisual (EENCA), Panteia&iMinds-SMIT (VUB), EAC-2015-0184 - <https://eenca.com/index.cfm/publications/the-status-and-working-conditions-of-artists-and-cultural-and-creative-professionals/> (Accesat: 21.05.2023)

„Status of the Artist” working document for a general international debate, Slovacia, 2013

UNESCO Recommendation concerning the Status of the Artist (1980) - <https://en.unesco.org/creativity/publications/unesco-recommendation-concerning-status-artist-1980> (Accesat: 21.05.2023)

- UNESCO 1980 Recommendation concerning the Status of the Artist: survey for consolidated report, 2014 - <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000230191> (Accesat: 21.05.2023)
- Legea germană privind Asigurarea Socială a Artiștilor, 1981 - Gesetz über die Sozialversicherung der selbständigen Künstler und Publizisten (Künstlersozialversicherungsgesetz - KSVG) - <https://www.gesetze-im-internet.de/ksvg/BJNR007050981.html> (Accesat: 21.05.2023)
- Lege canadiană - Loi sur le statut de l'artiste (L.C. 1992, ch. 33) - <https://laws-lois.justice.gc.ca/fra/lois/s-19.6/page-1.html#docCont> (Accesat: 21.05.2023)
- Lege spaniolă - Real Decreto-ley 26/2018, de 28 de diciembre, por el que se aprueban medidas de urgencia sobre la creación artística y la cinematografía - <https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-2018-17990> (Accesat: 21.05.2023)
- Lege spaniolă - Real Decreto-ley 5/2022, de 22 de marzo, por el que se adapta el régimen de la relación laboral de carácter especial de las personas dedicadas a las actividades artísticas, así como a las actividades técnicas y auxiliares necesarias para su desarrollo, y se mejoran las condiciones laborales del sector - <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2022-4583#as> (Accesat: 21.05.2023)
- Raport referitor la situația artiștilor și la redresarea culturală în U.E., Parlamentul European, raportor Monica Semedo, octombrie 2021 - https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2021-0283_RO.html (Accesat: 21.05.2023)
- Propunere de politică publică „Consolidarea unui statut societal al artistului, autorului, creatorului în România”, CULTURA ALTERNATIVĂ, Contract nr. 84/29.03.2018, Cod SIPOCA 345, Cod MySMIS 110829, autor Oana Năsui - <https://statutulartistului.ro/wp-content/utile/Propunere-Politica-Publica-Consolidarea-unui-statut-societal-al-artistului-autorului-creatorului-in-Romania.pdf> (Accesat: 21.05.2023)
- Decret-lege nr. 27 din 14 ianuarie 1990 privind organizarea și funcționarea în condiții de autonomie economică a organizațiilor de scriitori, artiști plastici și compozitori, creatori de film și de teatru, emitent C.F.S.N., publicat în M.Of. nr. 10/1990
- Legea nr. 8/2006 privind instituirea indemnizației pentru pensionarii sistemului public de pensii, membri ai uniunilor de creatori legal constituite și recunoscute ca persoane juridice de utilitate publică, republicată în M.Of. nr. 767/2016
- Legea nr. 118/2002 pentru instituirea indemnizației de merit, publicată în M.Of. nr. 189/2002, cu modificările și completările ulterioare
- Lege nr. 109/2005 privind instituirea indemnizației pentru activitatea de liber-profesionist a artiștilor interpreți sau executanți din România, republicată în M.Of. nr. 384/2009
- Legea nr. 165/2018 privind acordarea biletelor de valoare, publicată în M.Of. nr. 599/2018, cu modificările și completările ulterioare; (norme de aplicare – H.G. nr. 1045/2019, Ordin nr. 270/2774/2022)
- Legea nr. 127/2019 privind sistemul public de pensii, publicată în M.Of. nr. 563/2019 (data intrării în vigoare: 1 septembrie 2023)
- Legea nr. 182/2000 privind protejarea patrimoniului cultural național mobil

Hotărârea Guvernului nr. 1318/2007 privind indexarea unor indemnizații, publicată în M.Of. nr. 739/2007 - data intrării în vigoare: 1 septembrie 2023

Hotărârea Guvernului nr. 1147/2008 privind indexarea unor indemnizații acordate în baza unor legi speciale, publicată în M.Of. nr. 679/2008

Ordonanță de Urgență a Guvernului nr. 21 din 5 aprilie 2023 privind Statutul lucrătorului cultural profesionist, publicată în M.Of. nr. 297 din 7 aprilie 2023

Cadru normativ internațional

1980 UNESCO Recommendation concerning the Status of Artists

Regulation (EC) No 883/2004 on the coordination of social security systems

European Council Work Plan for Culture 2019-2022

Resolution of Resolution of 17 September 2020 „on Europe’s cultural recovery” - the EP „calls on the Commission to introduce a European framework for working conditions in the cultural and creative sectors and industries at EU level”

Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union/Tratatul privind Uniunea Europeană și Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene (TFEU) 2012/C 326/01 art. 157, art. 167 – versiunea consolidată (în vigoare la 24.09.2022)

European Pillar of Social Rights 2017

Regulation (EC) No 883/2004 on the coordination of social security systems

Posted Workers Directive 96/71/EC+ Directive 2014/67/EU

Directive 2010/41/EU on the application of the principle of equal treatment between men and women who are self-employed

Directive (EU) 2019/1152 on transparent and predictable working conditions

2019, Council Recommendation on Access to Social Protection for workers and the self-employed

2007, European Parliament resolution on the social status of artists

2017, the European Parliament adopted its resolution for a European Agenda on the collaborative economy

International Labour Organisation, 2019, working paper on „Challenges and opportunities for decent work in the culture and media sectors”

1961, Rome Convention for the Protection of Performers, Producers of Phonograms and Broadcasting Organisations

2020, European Parliament Resolution on Cultural Recovery of Europe

Charter of Fundamental Rights of the European Union

2014, EU Human Rights Guidelines on Freedom of Expression Online and Offline were adopted by the Council of the European Union

European Convention on Human Rights (ECHR) of the Council of Europe

The International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR) of the United Nations

ANEXE

Anexa 1

Recomandarea Consiliului European privind accesul la protecție socială pentru lucrători și pentru persoanele care desfășoară o activitate independentă (2019/C 387/01):

„1. Statelor membre li se recomandă:

1.1. să ofere acces la o **protecție socială adecvată tuturor lucrătorilor și persoanelor care desfășoară o activitate independentă** în statele membre, în conformitate cu prezenta recomandare și fără a aduce atingere competențelor statelor membre de a-și organiza propriile sisteme de protecție socială;

1.2. să stabilească standarde minime în domeniul protecției sociale a lucrătorilor și a persoanelor care desfășoară o activitate independentă, în conformitate cu prezenta recomandare. Protecția socială poate fi furnizată printr-o combinație de sisteme publice organizate sau organizate prin transferul către partenerii sociali sau alte entități, în conformitate cu principiile fundamentale ale sistemelor naționale de protecție socială. (...)

2. Prezenta recomandare reglementează dreptul de a participa la un sistem, precum și acumularea și beneficierea de aceste drepturi. În special, statelor membre li se recomandă **să garanteze** următoarele pentru toți lucrătorii și persoanele care desfășoară o activitate independentă:

- (a) acoperirea oficială;
- (b) acoperirea efectivă;
- (c) gradul de adecvare;
- (d) transparența.”

3. Prezenta recomandare se aplică:

3.1. lucrătorilor și persoanelor care desfășoară o activitate independentă, inclusiv persoanelor care tranzitează de la un statut la altul sau care dețin ambele statute, precum și persoanelor a căror activitate este întreruptă din cauza apariției unuiia dintre riscurile acoperite de protecția socială;

3.2. următoarelor **ramuri ale protecției sociale**, în măsura în care ele sunt prevăzute de statele membre:

- (a) prestațiile de șomaj;
- (b) prestațiile de boală și de asistență medicală;
- (c) prestațiile de maternitate și cele de paternitate asimilate;
- (d) prestațiile de invaliditate;
- (e) prestațiile pentru limită de vârstă și prestațiile de urmaș;
- (f) prestațiile în cazul unor accidente de muncă și boli profesionale.

Anexa 2

„(...) las especialidades del trabajo artístico, que se caracteriza por una intermitencia, heterogeneidad e inestabilidad mucho más acusada que en otros sectores. Todo ello, en un contexto en el que el mundo del trabajo está cambiando aceleradamente, y especialmente el trabajo cultural, en el que a veces la vocación cultural parece entenderse incorrectamente, como contraria

a la profesionalización. Es necesario reivindicar la profesionalización de los sectores culturales, y para ello hay que asegurar que no resultan discriminados por la normativa fiscal, laboral y de seguridad social. Se trata de mejorar las condiciones materiales, por tanto, pero también de llamar la atención sobre la importancia de la cultura y de manifestar claramente que los autores y los profesionales de la cultura merecen una remuneración justa y estar protegidos en la misma medida en que lo están otros trabajadores.” - Real Decreto-ley 26/2018, de 28 de diciembre, por el que se aprueban medidas de urgencia sobre la creación artística y la cinematografía - <https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-2018-17990> (Accesat: 21.05.2023).

Anexa 3

- a) „The word «status» signifies, on the one, hand, the regard accorded to artists, defined as above, in a society, on the basis of the importance attributed to the part they are called upon to play therein and, on the other hand, recognition of the liberties and rights, including moral, economic and social rights, with particular reference to income and social security, which artists should enjoy.” - Recommendation concerning the Status of the Artist, UNESCO, 1980, <https://en.unesco.org/creativity/publications/unesco-recommendation-concerning-status-artist-1980> (Accesat: 21.05.2023).
- b) „The word «status» signifies: the standing given to artists in a society based on the important role they play in it; and recognition of the liberties and rights which artists should enjoy, including moral, economic and social rights, particularly income and social security.” - UNESCO 1980 Recommendation concerning the Status of the Artist: survey for consolidated report, 2014, <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000230191> (Accesat: 21.05.2023).

Anexa 4

- a) „Artist is taken to mean any person who creates or gives creative expression to, or re-creates works of art, who considers his artistic creation to be an essential part of his life, who contributes in this way to the development of art and culture and who is or asks to be recognized as an artist, whether or not he is bound by any relations of employment or association.” - Recommendation concerning the Status of the Artist, UNESCO, 1980, <https://en.unesco.org/creativity/publications/unesco-recommendation-concerning-status-artist-1980> (Accesat: 21.05.2023).
- b) „Artist” includes authors, creators, performers and interpreters working in the following fields: Literature and publishing; Performing and dramatic arts (including puppetry, circus and mime); Dance; Music (composers, musicians, singers, choirs, arrangers, conductors, etc.); Visual arts (painting, sculpture, graphic arts, photography, multimedia, etc.); and Audiovisual media (cinema, television, radio, interactive multimedia, etc.) - UNESCO 1980 Recommendation concerning the Status of the Artist: survey for consolidated report, 2014, <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000230191> (Accesat: 21.05.2023).

Anexa 5

„6(2)b) aux entrepreneurs indépendants professionnels — déterminés conformément à l’alinéa 18b):

(i) qui sont des auteurs d’œuvres artistiques, littéraires, dramatiques ou musicales au sens de la Loi sur le droit d’auteur, ou des réalisateurs d’œuvres audiovisuelles,

(ii) qui représentent, chantent, récitent, déclament, jouent, dirigent ou exécutent de quelque manière que ce soit une œuvre littéraire, musicale ou dramatique ou un numéro de mime, de variétés, de cirque ou de marionnettes,

(iii) qui, faisant partie de catégories professionnelles établies par règlement, participent à la création dans les domaines suivants : arts de la scène, musique, danse et variétés, cinéma, radio et télévision, enregistrements sonores, vidéo et doublage, réclame publicitaire, métiers d’art et arts visuels.

18 b) à la détermination du caractère professionnel de l’activité d’un entrepreneur indépendant — pour l’application de l’alinéa 6(2)b) —, du fait que ses prestations sont communiquées au public contre rémunération et qu’il a reçu d’autres artistes des témoignages de reconnaissance de son statut, qu’il est en voie de devenir un artiste selon les usages du milieu ou qu’il est membre d’une association d’artistes.” - Loi sur le statut de l’artiste (L.C. 1992, ch. 33) - <https://laws-lois.justice.gc.ca/fra/lois/s-19.6/page-1.html#docCont> (Accesat: 21.05.2023).

Anexa 6

Legea nr. 109/2005, art. 10 (în vigoare la data de 21.05.2023):

„(1) Activitatea artistic-interpretativă se echivalează cu zile lucrătoare, după cum urmează:

a) o participare în direct la un spectacol sau reprezentare artistică televizate - 10 zile lucrătoare;

b) o participare la realizarea unui spectacol sau a unei reprezentări artistice organizate de o persoană juridică de drept public sau privat - 10 zile lucrătoare, la care se adaugă câte o zi pentru fiecare reprezentație;

c) o participare la realizarea unei emisiuni TV înregistrate - 15 zile lucrătoare;

d) o participare la realizarea unei înregistrări de teatru radiofonic, de poezii sau povestiri pentru radio, televiziune sau casă de discuri - 30 de zile lucrătoare;

e) o participare la realizarea unei înregistrări muzicale pe orice tip de suport tehnic - 10 zile lucrătoare;

f) o participare la un eveniment artistic de genul festival, gală și altele asemenea, declarat ca național - 30 de zile lucrătoare;

g) o participare la un eveniment artistic de importanță internațională, declarat ca atare - 60 de zile lucrătoare;

h) o interpretare a unui rol într-o producție cinematografică de lung sau scurtmetraj - un număr de zile lucrătoare echivalent cu numărul de zile de filmare prevăzute în contract, inclusiv zilele de deplasare la și de la locurile de filmare, precum și zilele de repaus;

i) un turneu artistic în țară sau în străinătate - un număr de zile lucrătoare egal cu dublul numărului de zile calendaristice din perioada în care s-a desfășurat turneul, la care se adaugă ziua plecării și cea a revenirii din turneu.

(2) Numărul zilelor lucrătoare cu care se echivalează fiecare prestație artistic-interpretativă dintre cele prevăzute la alin. (1) include și zilele necesare repetițiilor de orice fel, precum și pe cele necesare oricărei alte activități pregătitoare depuse în scopul bunei desfășurări a prestației, anterioare acesteia sau concomitente cu ea.

(3) Premiile unu, doi și trei, precum și distincțiile similare obținute prin participarea la evenimente artistice naționale sau internaționale de prestigiu majorează cu 30% numărul de zile lucrătoare cu care, potrivit prevederilor alin. (1), se echivalează activitatea artistic-interpretativă și cu 10% pentru alte premii.”

Anexa 7

Legea nr. 127/2019, art. 3 (în vigoare la data de 24.08.2022):

„a) asigurat - persoana fizică pentru care angajatorul sau entitatea asimilată angajatorului este obligat/ă să rețină și să plătească contribuția de asigurări sociale, persoana fizică ce realizează venituri din activități independente sau drepturi de proprietate intelectuală și care, pe baza declarației individuale de asigurare, datorează contribuția de asigurări sociale, potrivit prevederilor Legii nr. 227/2015 privind Codul fiscal, cu modificările și completările ulterioare, denumită în continuare Codul fiscal, precum și persoana fizică ce achită contribuția de asigurări sociale pe baza contractului de asigurare socială, potrivit prezentei legi;

b) **contract de asigurare socială** - contractul încheiat între persoana fizică și casa teritorială de pensii pentru completarea stagiului de cotizare prevăzut de prezenta lege sau pentru completarea venitului asigurat;

c) contribuabil - persoana fizică sau juridică ce plătește contribuții de asigurări sociale sistemului public de pensii, conform prezentei legi;

d) **declarație individuală de asigurare** - declarația fiscală pe baza căreia se realizează declararea veniturilor care reprezintă baza de calcul al contribuției de asigurări sociale în cazul persoanelor care realizează **venituri din activități independente sau din drepturi de proprietate intelectuală pentru care există obligația depunerii acesteia**, și care constituie documentul pe baza căruia se stabilesc, în sistemul public de pensii, stagiul de cotizare, punctajul lunar și cel anual, precum și numărul total de puncte realizat;

e) **declarație nominală de asigurare** - declarația fiscală pe baza căreia se realizează declararea veniturilor care reprezintă baza lunară de calcul a contribuției de asigurări sociale în cazul persoanelor care realizează **venituri din salarii și asimilate salariilor**, precum și în cazul persoanelor care realizează venituri din **drepturi de proprietate intelectuală**, altele decât cele prevăzute la lit. d), care constituie documentul pe baza căruia se stabilesc, în sistemul public de pensii, stagiul de cotizare, punctajul lunar și cel anual, precum și numărul total de puncte realizat;”

Dr. Alis VASILE,
Consultant - Management Cultural
contact@alivasile.ro